

l'abordatge integral de les **VIOLENCIES**

que afecten
les persones **JOVES**

un model d'intervenció local de promoció
de la convivència i prevenció de les violències

Paz Viguer i Seguí
Salvador Avia i Faure
Àngel Rossell i Talegón

Generalitat de Catalunya
**Departament de Benestar Social
i Família**

L'abordatge integral de les violències que afecten les persones joves

Un model d'intervenció local de promoció de la convivència i prevenció de les violències

© Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social i Família
Direcció General de Joventut

Avis legal:

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-No Comercial-Sense Obres Derivades 3.0 de Creative Commons.

Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi l'autor o autors i l'editor, i no es faci un ús comercial de l'obra original ni se'n creïn obres derivades. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Elaboració de continguts:

Paz Viguer i Seguí

Professora titular del Departament de Psicologia Evolutiva
i de l'Educació de la Universitat de València

Salvador Avià i Faure

Coordinador de l'Àrea d'Acció Social i Cultural de
l'Ajuntament de Badia del Vallès

Àngel Rossell i Talegón

Tècnic de Participació Ciutadana i Joventut de
l'Ajuntament de Cerdanyola del Vallès

Coordinació de l'edició:

Aina Zabala i Guitart

Responsable de programes de participació de l'Agència Catalana de la Joventut

Sílvia Migueiz i Castosa

Tècnica del Programa "Inclusió i gènere" de l'Agència Catalana de la Joventut

1a edició: desembre 2013

Disseny i maquetació: Autoedició i Disseny de la Direcció General de Joventut

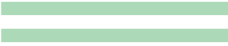
DL : B - 26816-213

Aquesta publicació es pot consultar a: **www.gencat.cat/joventut/modelviolencies**

ÍNDEX

Introducció	5
1. Punt de partida: el Pla d'acció per a l'abordatge integral de les violències que afecten les persones joves	7
1.1 Justificació	10
1.2 El Pla d'acció i la seva missió	12
1.3 Principis rectors i eixos estratègics del Pla d'acció	13
1.3.1 Principis rectors	13
1.3.2 Eixos estratègics	13
1.4 Objectius del Pla d'acció	14
1.4.1 Objectius estratègics	14
1.4.2 Objectius operatius	14
1.5 Projectes del Pla d'acció	15
1.5.1 Diagnosi sobre les violències que afecten les persones joves	15
1.5.2 Programa "Talla amb els mals rotllos"	15
1.5.3 Model d'intervenció local: Pla local per a la convivència i la prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)	16
1.5.4 Xarxa europea per a la prevenció: banc de recursos Tolerance Spinning	17
2. Model d'intervenció local: marc teòric	19
2.1 Concepte de violència: de la violència juvenil a les violències que afecten les persones joves	22
2.2 Tipologia de violències	23
2.3 Prevenció	25
2.4 Bases teòriques del model d'intervenció local	26
2.4.1 Model contextual dialèctic	27
2.4.2 Perspectiva evolutiva	28
2.4.3 Desenvolupament positiu	28
2.4.4 Models de política global	29
2.4.5 Treball en xarxa i treball comunitari	30
2.4.6 Metodologia activa i participativa i la pedagogia de l'expressió	30

3. Model d'intervenció local: creació d'un Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)	33
3.1 Primera fase: coordinació, anàlisi de la realitat i capacitació de recursos	37
3.1.1 Espai de coordinació i establiment de les regles del joc	37
3.1.2 Diagnosi i consens territorial	38
3.1.3 Xarxa local de promoció de la convivència	39
3.1.4 Formació de professionals i agents locals	40
3.2 Segona fase: planificació i implementació de les accions	40
3.2.1 Redacció del Pla local per a la promoció de la convivència i prevenció de les violències	40
3.2.2 Accions del Pla local per a la promoció de la convivència i prevenció de les violències	41
3.3 Tercera fase: seguiment, avaluació i recerca	53
3.3.1 Seguiment de les accions	54
3.3.2 Avaluació	54
3.3.3 Recerca i creació de coneixement	55
4. Eines i elements per a la posada en marxa d'un Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)	57
4.1 Aplicabilitat del model d'intervenció local	60
4.1.1 Condicions mínimes d'aplicabilitat	60
4.1.2 Compatibilitat amb altres plans locals	61
4.1.3 Variacions sobre el model bàsic segons les necessitats i possibilitats del territori	61
4.2 Eines de treball	64
4.2.1 Model de diagnosi local	65
4.2.2 Debat familiar	66
4.2.3 Formació bàsica per a professionals	68
4.2.4 Formació per a clubs esportius	70
4.2.5 Taller de vídeo amb joves	72
4.2.6 Taller de teatre amb joves	74
4.2.7 Banc de recursos: Tolerance Spinning	76
5. Conclusions	77
6. Referències bibliogràfiques	81

INTRODUCCIÓ

Aquesta publicació recull i sintetitza el marc teòric i un model d'intervenció local en l'àmbit de les violències que afecten les persones joves, amb la pretensió de compartir el coneixement i visualitzar un exemple de bona pràctica per als i les professionals que vulguin intervenir en la prevenció de les violències d'àmbit local.

Aquest material obre la porta a l'acció coordinada d'àmbit nacional i local a partir d'unes bases teòriques i pràctiques sòlides i contrastades: la generació d'un model de treball integral extrapolable a les diferents realitats locals, així com una sèrie d'eines teòriques i pràctiques molt útils per a tots els i les professionals que fan polítiques per a la gent jove.

D'acord amb els principis metodològics de les polítiques de joventut, es va impulsar el Pla d'acció per a l'abordatge integral de les violències que afecten les persones joves (PA) amb la pretensió d'aportar recursos tècnics i formatius per a la prevenció de la violència al conjunt de professionals que intervenen amb joves, així com proporcionar accions de sensibilització per evitar estigmatitzar el col·lectiu jove.

El desenvolupament del PA requeria actuar des de la proximitat, la intervenció des de l'entorn més proper a les persones joves: l'àmbit local i comunitari. Per aquest motiu, un dels projectes portats a terme en el marc del PA i en el qual se centra aquesta publicació va ser la construcció d'un model d'intervenció local de promoció de la convivència i prevenció de les violències. Un instrument complex, que va suposar la construcció d'un marc teòric i d'un conjunt d'estris metodològics que permetessin conèixer l'abast del fenomen de la violència que afecta el jovent i les tipologies en les quals es manifesta. És per aquest motiu que un dels seus eixos principals recau en la recerca sobre la realitat de les persones joves pel que fa a les diferents concrecions de la violència en les seves vides. Seguint la mateixa lògica s'apostà per donar suport als agents i professionals que treballen amb joves a través de l'assessorament i la formació, i per potenciar experiències innovadores de treball directe amb joves.

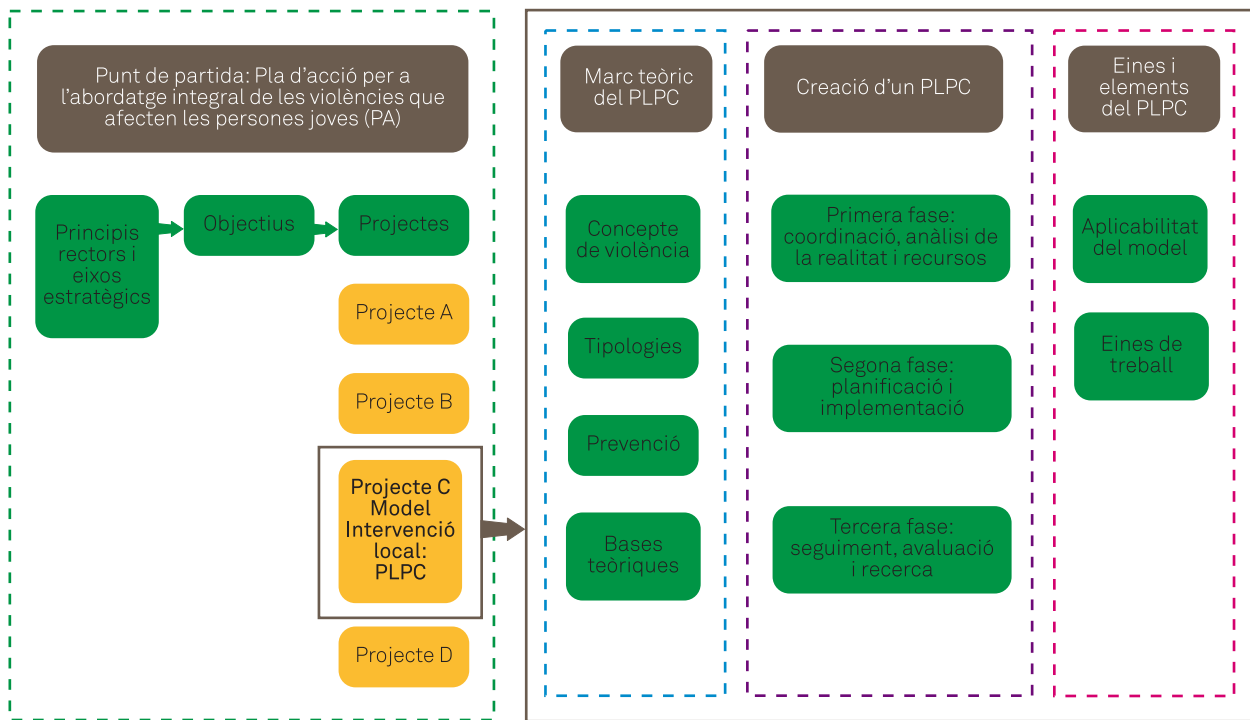
La publicació, per tant, es divideix en els quatre apartats següents:

- Un primer apartat introductori on s'explica el **marc d'actuació** a partir del qual es desenvolupa el model d'intervenció local, que consisteix en el **Pla d'acció per a l'abordatge integral de les violències que afecten les persones joves (PA)**: les bases, l'estructura, els principis sobre els quals es van definir els seus eixos estratègics, els objectius i els projectes que es van implementar.
- Un segon apartat que exposa el **marc teòric** en el qual se sustenta el **model d'intervenció local** i assenta els fonaments per enfocar l'abordatge de les violències, la base conceptual de l'aprenentatge de les violències i de la prevenció com a prisma d'anàlisi i intervenció.
- Un tercer apartat on es presenta el **desplegament i la metodologia** desenvolupada en el model d'intervenció local, que es concreta en la creació d'un **Pla local per a la promoció de la convivència i la prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)**.
- Un quart apartat on es proposen **eines i elements** a tenir en compte per a l'adaptació del model d'intervenció local a l'especificitat de qualsevol realitat municipal. Aquest apartat pretén donar elements pràctics que facilitin la creació de plans locals per a la promoció de la convivència i prevenció de les violències (PLPC).

El document finalitza amb les conclusions que s'han extret de la posada en marxa del PA i de la implementació del model d'intervenció local en diferents realitats municipals.

El coneixement i les eines que es generen, esdevenen instruments i recursos cabdals per a tots els i les professionals a l'hora d'intervenir de forma integral en la promoció de la convivència i la prevenció de les violències que afecten les persones joves.

Quadre 1. Esquema dels apartats de la publicació

Apartat I. Punt de partida: el Pla d'acció per a l'abordatge integral de les violències que afecten les persones joves (PA)

Apartat II. Model d'intervenció local: marc teòric

Apartat III. Model d'intervenció local: creació d'un Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)

Apartat IV. Eines i elements per a la posada en marxa d'un Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)

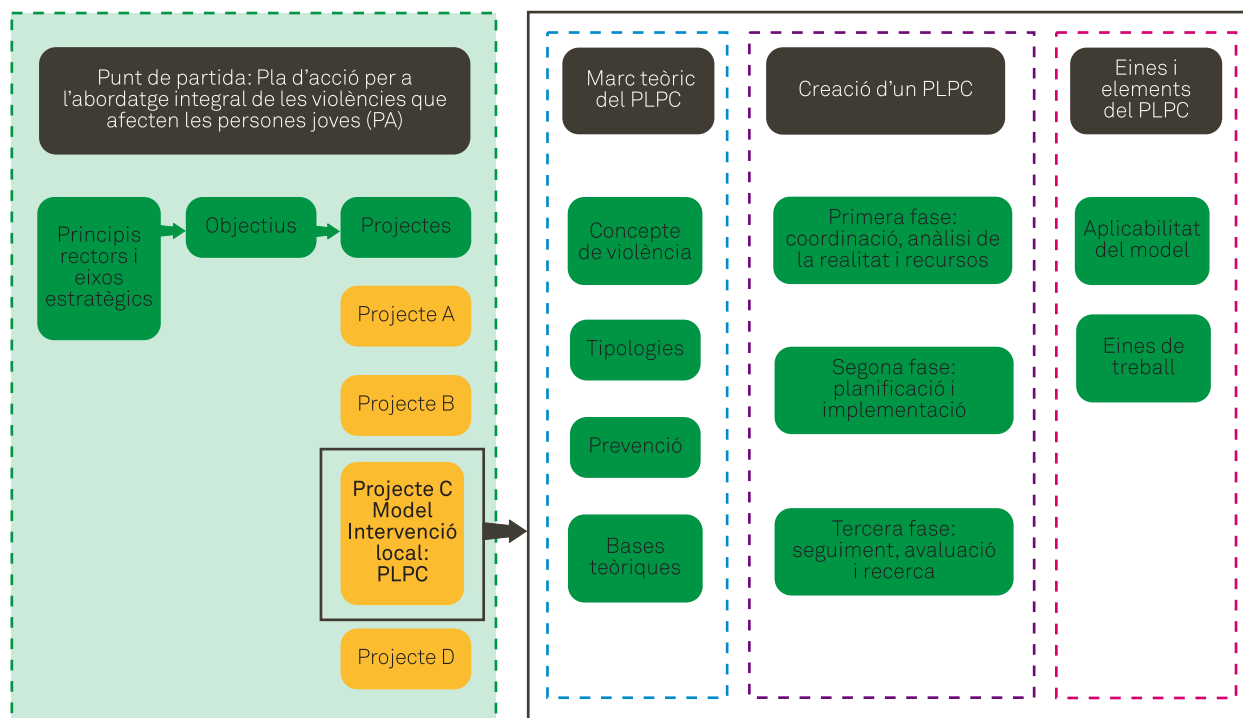
1. PUNT DE PARTIDA:

EL PLA D'ACCIÓ PER A L'ABORDATGE INTEGRAL DE LES VIOLÈNCIES QUE AFECTEN LES PERSONES JOVES

This image shows a full page of white paper with horizontal green lines, resembling notebook paper. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Quadre 2. Esquema del apartats de la publicació

Apartat I. Punt de partida: el Pla d'acció per a l'abordatge integral de les violències que afecten les persones joves (PA)

Apartat I. Punt de partida: el Pla d'acció per a l'abordatge integral de les violències que afecten les persones joves (PA)

Apartat II. Model d'intervenció local: marc teòric

Apartat III. Model d'intervenció local: creació d'un Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)

Apartat IV. Eines i elements per a la posada en marxa d'un Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)

1.1 Justificació

El Govern de Catalunya, al llarg dels últims anys, ha constatat que una de les necessitats socials urgents és l'**eradicació de les violències entre les persones**, i, en el cas que ens ocupa, les violències que afecten les persones joves. Es veu imprescindible reflexionar sobre possibles accions coordinades i endegar-ne amb els i les diferents professionals i agents socials que fan polítiques per a la gent jove per construir relacions interpersonals lliures, exemptes de dolor i dominació, que permetin la gestió positiva dels conflictes com a base per a l'articulació de la cohesió social i el benestar personal i col·lectiu.

Davant de solucions parcials, i sovint reactives, en què la intervenció se centra únicament en la persona jove, es proposa una nova manera d'entendre la dialèctica socialment construïda entre violència i joventut, que té la seva màxima expressió sota el terme violència juvenil. També s'avança una metodologia de treball basada en la prevenció i en la concepció de la violència com un fenomen social present en el context de vida de la persona jove: és a dir, basant la **intervenció integral i comunitària** en el seu entorn, considerant-lo com a agent actiu en la prevenció.

Els discursos dominants en la nostra societat tendeixen a individualitzar els problemes, però la violència, en les seves diferents manifestacions, no pot deslligar-se de l'estructura social en la qual es produeix. Les manifestacions violentes són el reflex d'una interacció problemàtica de l'individu amb l'entorn; són el símptoma d'un malestar a desemmascarar per poder fer front a les múltiples variables que les expliquen.

Quan es fa servir el terme violència juvenil se situen al mateix nivell fenòmens molt diferents la majoria dels quals no tenen tant a veure amb la condició de "jove" com amb altres variables que s'hi superposen. Aquest terme implica també una reducció del fenomen i facilita l'estigmatització del col·lectiu jove. És per això que d'entrada desterrarem el concepte de violència juvenil i utilitzarem el de **violències que afecten les persones joves**.

Tot i que el punt de partida de qualsevol anàlisi de la violència sol ser l'observació d'aquesta quan es manifesta de manera directa, cal tenir en compte que es donen també manifestacions subliminals, violències ocultes o encobertes acompanyades de raonaments que les expliquen, idees que les promouen o legitimacions més o menys verificables.

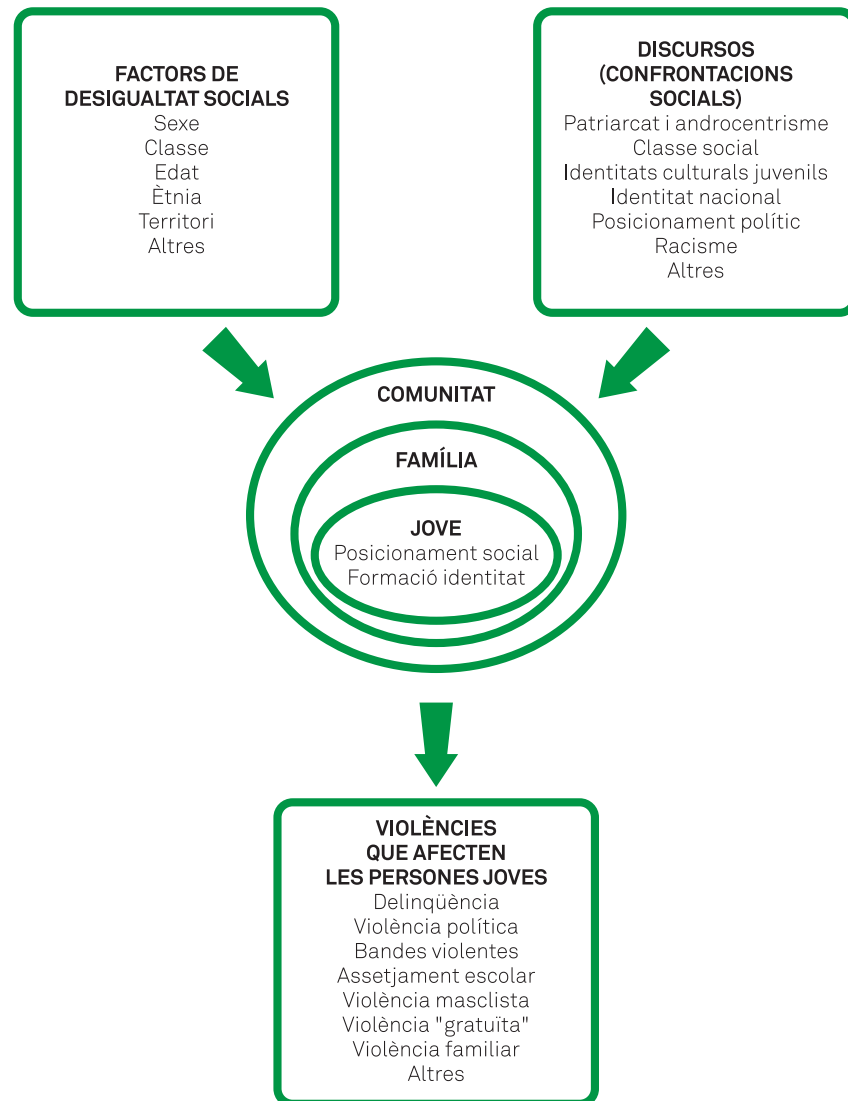
Els factors explicatius dels fenòmens violents són de diferents tipus, per exemple, els de caire cultural, però també són molt importants els de caràcter estructural: les asimetries de poder, els conflictes, les situacions de desigualtat, pobresa o exclusió, etc.

Davant d'aquesta problemàtica, el Govern de Catalunya es proposa la realització d'intervencions eficaces i integrals enfront de les violències que afecten les persones joves des de la hipòtesi que l'eficàcia passa necessàriament per situar en l'epicentre de les intervencions la **prevenció i el treball comunitari**.

La prevenció permet afavorir el desenvolupament de polítiques de proximitat, realistes i eficaces, que, comptant amb els recursos propis de les diferents comunitats locals, poden afrontar les situacions d'abús i de violència. Enfocar el treball des de la prevenció dóna a les persones que es troben en situacions de violència, elements, habilitats i estratègies per permetre's prendre autònomament les decisions correctes per a la resolució de les seves problemàtiques.

D'altra banda, l'enfocament basat en el treball comunitari permet abordar en sentit ampli tots aquells espais i àmbits que faciliten la relació entre el jovent i el seu entorn: grup d'iguals, família, salut, educació, participació, treball... i desenvolupar accions en el camp de l'orientació-acompanyament cap als recursos i les xarxes socials existents, atenent a les diferents necessitats i característiques dels col·lectius i dels territoris.

Quadre 3. Condicionants de les violències que afecten les persones joves.

1.2 El Pla d'acció i la seva missió

Tenint en compte la problemàtica de la violència que afecta la gent jove i la prevenció i el treball comunitari com a enfocament de la intervenció, es va impulsar des de la Secretaria General de Joventut¹ un pla estratègic que assentava les bases per a la coordinació de tota l'acció de govern sota un marc de referència comú, que es concreta en el **Pla d'acció per a l'abordatge integral de les violències que afecten les persones joves (PA)**.

Quadre 4: Esquema del Pla d'acció per a l'abordatge integral de les violències que afecten les persones joves (PA).

La **missió** principal del Pla d'acció per a l'abordatge integral de les violències que afecten les persones joves (PA) és:

"Generar accions coordinades de govern a escala nacional i local mitjançant un pla de treball compartit que incideixi en factors estructurals de la societat catalana lligats al fenomen de la violència que afecta la gent jove (relacions de poder, desigualtats socials, imaginàries socials...) perquè aquestes persones tinguin unes relacions lliures de violència i un entorn social més cohesionat."

En el desplegament del PA, la definició dels principis rectors i dels eixos estratègics, van actuar de forma coordinada els departaments de la Presidència (Secretaria General de Joventut i Institut Català de la Dona), d'Educació, d'Interior, de Justícia i de Benestar i Família (Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència i Secretaria per a la Immigració) a través del Grup de Treball Interdepartamental sobre Joves i Violències creat en el marc de la Comissió Interdepartamental de les Polítiques de Joventut de la Generalitat de Catalunya. També, en qualitat d'assessorament científic i tècnic, van participar-hi persones expertes de la Universitat de València, la Universitat Ramon Llull, la Universitat Autònoma de Barcelona i l'Ajuntament de Badia del Vallès.

¹ Actualment, i d'acord amb el Decret 332/2011, de 3 de maig, de reestructuració del Departament de Benestar Social i Família, la Secretaria General de Joventut passa a denominar-se Direcció General de Joventut.

1.3.1 Principis rectors

1.3 Principis rectors i eixos estratègics del Pla d'acció

Per guiar l'acció del PA es generen una sèrie de **principis rectors comuns i compartits** pels departaments integrants del Grup de Treball Interdepartamental sobre Joves i Violències, que hauran d'impregnar de forma transversal tots els projectes i actuacions que els diferents departaments i agents implicats impulssin, que són:

a) Abordatge integral i des d'una perspectiva estructural

- Actuar partint de la base que la violència és un fenomen estructural. La violència, tot i adoptar diferents formes que requereixen respostes específiques i diverses, està arrelada en les estructures socials.
- Les intervencions al voltant de la violència no poden obviar el sistema que sosté i legitima aquesta violència.
- Cal una resposta integral que impliqui tots els sistemes (serveis socials, forces i cossos de seguretat, justícia, ensenyament, mitjans de comunicació social...).
- Cal aprofundir en el coneixement de la realitat: identificar tipologies, edats, evolució del fenomen i bones pràctiques.

b) Transversalitat i coordinació interinstitucional

- Les actuacions per lluitar contra les violències han de considerar la multifactorialitat del fenomen i les seves causes. Per això caldrà un treball coordinat i transversal entre els diferents departaments, institucions i agents socials.
- Cal establir el treball en xarxa per fer efectiu aquest criteri estratègic a diferents nivells: interdepartamentalitat, interinstitucionalitat i coordinació amb els diferents agents socials.

c) Participació i coresponsabilitat

- La violència requereix una resposta institucional conjunta i integral, cada administració i cada agent hi té un paper rellevant a executar.
- Cal establir protocols d'intervenció compartits entre administracions.
- Cal partir de l'experiència dels diferents agents del territori.

d) Proximitat en les intervencions i atenció a la diversitat

- Una resposta de proximitat és més efectiva que una de més general. Cal actuar a partir de la diagnosi de cada context.
- Cal adaptar els serveis i programes a les realitats específiques del territori i dels col·lectius.

1.3.2. Eixos estratègics

Un cop identificats els principis rectors a partir dels quals s'havien de desenvolupar els projectes que havien de configurar el PA, es van identificar tres grans eixos estratègics: la recerca i transmissió de coneixement, la coordinació de recursos i l'acció directa en el territori.

a) La recerca i transmissió de coneixement

Per a la detecció i prevenció de les violències que afecten les persones joves s'identificà la necessitat de construir un **marc analític i teòric**. Per respondre a les violències cal una diagnosi acurada que identifiqui causes i tipologies. La diagnosi ha de permetre tant als professionals com als mateixes joves la detecció de les violències presents en un territori concret.

La construcció d'un marc analític de referència i unes bases teòriques, tant des d'una vessant nacional com local, es fonamenta en la voluntat de disposar del coneixement necessari per a la planificació i implementació de futures actuacions. És per aquest motiu que pren especial rellevància la transmissió i socialització del coneixement mitjançant la formació i la creació d'espais compartits amb els professionals i agents que intervien en les persones joves, especialment en l'àmbit local.

b) La coordinació de recursos

Ahora, calia millorar l'actuació interdepartamental en la coordinació dels recursos i programes de cada departament a escala nacional i local, i definir objectius de forma compartida des del Govern de la Generalitat. En aquesta direcció, es va fer especial èmfasi en la coordinació en l'àmbit local com a requisit per a l'impuls d'actuacions amb perspectiva comunitària centrades en el camp de la prevenció.

c) L'acció directa en el territori

Per garantir la màxima eficiència i impacte del PA calia orientar les polítiques des de la proximitat. L'àmbit local és l'escenari i el context on es desenvolupen les persones joves i on s'identifiquen aquells recursos, siguin locals o supramunicipals, que intervenen en elles.

1.4.1 Objectius estratègics

1.4 Objectius del Pla d'acció

Tenint en compte el marc de referència explicat fins ara, el PA es plantejava els objectius estratègics següents:

- Millorar i compartir el coneixement del fenomen de la violència que afecta les persones joves.
- Generar espais de treball i coordinació interdepartamentals per compartir marcs conceptuals de referència sense estigmatitzar el col·lectiu jove.
- Capacitar i socialitzar el coneixement a totes les persones professionals que fan polítiques de joventut i intervenen al territori.
- Coordinar els recursos existents i generar accions a escala local.

1.4.2 Objectius operatius

Els objectius estratègics es van concretar en una sèrie d'objectius operatius:

- Elaborar un **model de diagnosi**, aplicable a escala local, que permeti conèixer l'abast de les situacions de violència en els seus diferents contextos i fer-ne el seguiment; fer una comparativa i un seguiment entre les diverses realitats on s'implementen els projectes; crear un sistema d'indicadors que consideri tant les víctimes com els agressors/ores, el context socioeconòmic i els recursos públics de cada municipi. La diagnosi ha de permetre obtenir un mapa dels recursos tècnics dels municipis i definir el marc d'actuació de les polítiques preventives dirigit a les persones adolescents i joves.
- Dissenyar un model d'**intervenció local**, extrapolable a qualsevol municipi, per detectar i identificar els elements de risc i la tipologia de violències existents.
- Generar unes **bases teòriques** que servissin de fonament per al model d'intervenció local i permeten un mateix punt de partida i coneixement per a tots els agents implicats.
- Desenvolupar un **model de formació** bàsica i específica per als i les professionals que treballen en joves que permeti la detecció precoç i la intervenció en els àmbits de la prevenció de les violències. Aquesta formació es farà a cada un dels municipis i s'adaptarà als diferents actors del projecte.
- Elaborar **eines i materials** de suport tècnic i metodològic per als agents i el personal tècnic que impulsi accions en cada un dels municipis.
- Crear un conjunt de **bones pràctiques** que serveixi de referència per a la realització d'accions de sensibilització i de prevenció.
- Dissenyar un **sistema d'avaluació i seguiment** dels projectes per definir una metodologia de treball comuna a partir de l'anàlisi de l'execució del model en cada un dels contextos on s'implementarà.
- Desenvolupar una **xarxa per a la prevenció de la violència** entre professionals i col·lectius que intervenen en els i les joves.

1.5 Projectes del Pla d'acció

El PA es va desplegar mitjançant quatre grans projectes:

- Diagnosi sobre les violències que afecten les persones joves
- Programa “Talla amb els mals rotllos”
- Model d'intervenció local: Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)
- Xarxa europea per a la prevenció: banc de recursos Tolerance spinning

A continuació, s'expliquen breument cadascun dels projectes i la seva posada en pràctica, així com els resultats obtinguts.

1.5.1 Diagnosi sobre les violències que afecten les persones joves

Coordinat per l'Observatori Català de la Joventut i amb el suport del Departament d'Interior i el Departament d'Educació, es va elaborar l'estudi **Diagnosi sobre les violències que afecten les persones joves**². Partint de la informació quantitativa proporcionada per l'Enquesta de convivència escolar i seguretat a Catalunya (ECESC) 2005-2006 i l'Enquesta de seguretat pública de Catalunya (ESPC) de 2006, es va fer una anàlisi qualitativa per assolir una perspectiva comprensiva i interpretativa de les violències que afecten les persones joves. La perspectiva del projecte d'investigació és sociològica, ja que analitza les violències des de l'òptica de les persones joves en relació i interacció amb la seva estructura social, i entén les violències com a símptoma d'unes circumstàncies a les quals cal aproximar-se.

Els objectius generals d'aquesta recerca van ser:

- Identificar els diferents tipus de violències que afecten les persones joves, relacionades tant amb els fets com amb els subjectes que hi intervenen.
- Assolir una explicació comprensiva del fet violent en el context juvenil, de la seva gènesi i evolució, de la seva lògica interna (grup i individual) i de la seva escenografia.
- Facilitar eines per a la planificació d'actuacions dins del marc del PA i per al disseny d'un model de diagnosi local³.

La investigació es va fer a partir d'entrevistes grupals amb responsables públics de serveis que intervenen en els i les joves; grups de discussió amb professionals; grups de discussió amb associacions que fan intervencions socials amb joves; entrevistes personalitzades a agents clau com la policia

Tot i que finalment en aquesta diagnosi no es va incorporar, es va veure interessant per a futures investigacions recomanar l'elaboració d'un sistema d'indicadors per a la detecció i l'anàlisi de dades a escala local per conèixer i l'abast de la situació en els diferents contextos i fer-ne el seguiment, i per poder establir una comparativa entre les diverses realitats on s'implementen els projectes.

1.5.2 Programa “Talla amb els mals rotllos”

Tal com ja s'ha explicat anteriorment, centrar les accions en la prevenció, la sensibilització, la formació i la creació de xarxes de treball són algunes de les estratègies clau per eradicar les violències que afecten les persones joves. Sota aquesta idea, es va voler incorporar al PA el programa de prevenció de relacions abusives en parelles joves “**Talla amb els mals rotllos**”.

² BERGA, A i SÀEZ, LL (dir.), 2013.

³ A la pàg 38 del document es pot veure un exemple de concreció del model de diagnosi a escala local.

Aquest programa s'impulsà des de l'Institut Català de les Dones, el Departament d'Educació i la Secretaria General de Joventut dins el Programa marc de prevenció de violència masclista de la Generalitat de Catalunya. El "Talla amb els mals rotllos" té com a objectiu proporcionar eines i recursos al col·lectiu jove per a la prevenció de les relacions abusives i consta de diferents actuacions ubicades en el camp de la prevenció i la sensibilització, amb els objectius següents:

- Crear agents actius en la lluita contra la violència masclista.
- Dissenyar i implementar accions educatives que tinguin com a objectiu la prevenció de les relacions abusives entre noies i nois.
- Relacionar el fenomen de la violència masclista amb la construcció de les identitats de gènere i el procés d'autonomia de les dones.
- Identificar la multicausalitat i multiplicitat d'efectes de les violències.
- Situar l'acció educativa en les categories de prevenció.
- Elaborar propostes didàctiques per treballar la prevenció de la violència masclista en adolescents i joves.

La implementació d'aquests objectius es materialitza en els tres eixos d'actuació següents:

- Formació de formadors/ores: creació d'una xarxa d'agents de prevenció que imparteixen els tallers als centres d'educació formal i no formal.
- Accions formatives (tallers de prevenció i sensibilització) a joves d'entre 14 i 17 anys de centres de secundària i espais educatius no formals.
- Suport a professionals i a agents que treballen amb joves (tutories i jornades de treball).

El Programa "Talla amb els mals rotllos" no continua vigent actualment, per a més informació, es pot consultar la pàgina web: www.gencat.cat/joventut.

1.5.3 Model d'intervenció local: Pla local per a la convivència i la prevenció de les violències que afecten les persones joves

L'Ajuntament de Badia del Vallès, mitjançant un conveni d'assessorament tècnic amb el Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació de la Universitat de València, durant el 2002 va començar a treballar i desenvolupar un model local de prevenció de les violències que afecten els i les joves. Partint d'aquesta experiència, tal com s'explica en l'apartat tercer d'aquesta publicació, es va voler elaborar un model similar extrapolable a altres municipis. És per això que es van portar a terme de manera pilot tres plans locals per a la promoció de la convivència i la prevenció de violències que afecten les persones joves (PLPC) a tres municipis diferents.

Els tres projectes pilots es van implementar de manera diferenciada al territori fruit de la diversitat de realitats municipals i del context interdepartamental i de suport als projectes. Els resultats de cada projecte, però, ens han permès extraure un model d'intervenció, així com eines i orientacions que s'expliquen i es recullen a l'apartat tercer d'aquesta publicació.

Aquest model d'intervenció té un caràcter innovador perquè combina totes les seves dimensions i àmbits d'actuació, agressors/ores (efectius o en potència), víctimes (efectives o en potència) i observadors/ores, incidint en la cohesió social del municipi.

El model que es presenta no se centra només en una de les línies de treball possibles (prevenció, detecció i atenció), sinó que les inclou totes; això implica treballar des d'una perspectiva integral que entengui la persona jove en la seva globalitat. Per aquest motiu es busca que el projecte es coordini des de les àrees de joventut dels governs municipals on s'apliquen els enfocaments integrals.

En conseqüència, la transversalitat (que en aquest cas també té una dimensió interinstitucional) com a instrument metodològic que permet aplicar eficaçment un treball integral, és la clau de la implementació d'aquest model local, els objectius del qual són:

- Disminuir les agressions al territori.
- Promoure models positius de relació i resolució de conflictes.
- Reduir la tolerància de la violència en la comunitat.
- Implicar a tota la comunitat en canvis que afavoreixin la prevenció de les violències.
- Millorar la cohesió social.

1.5.4 Xarxa europea per a la prevenció: banc de recursos "Tolerance Spinning"

A través de la pàgina web elaborada pel projecte Tolerance Spinning (2003), creat per la Universitat de València, l'Ajuntament de Badia del Vallès i diversos ajuntaments europeus (Charleroi, Kilkis), en el marc del programa europeu Daphne III, es va promoure l'existència d'una comunitat virtual que fos punt de trobada, de socialització i d'intercanvi de coneixements, bones pràctiques i consultes de suport per als i les professionals que implementen projectes de prevenció de les violències.

Aquest banc de recursos formatius virtual⁴, que s'explica de forma més detallada a l'apartat quart d'aquesta publicació, posa a disposició dels i les professionals una important base de recursos concrets. Es pot consultar a: www.tolerancespinning.org

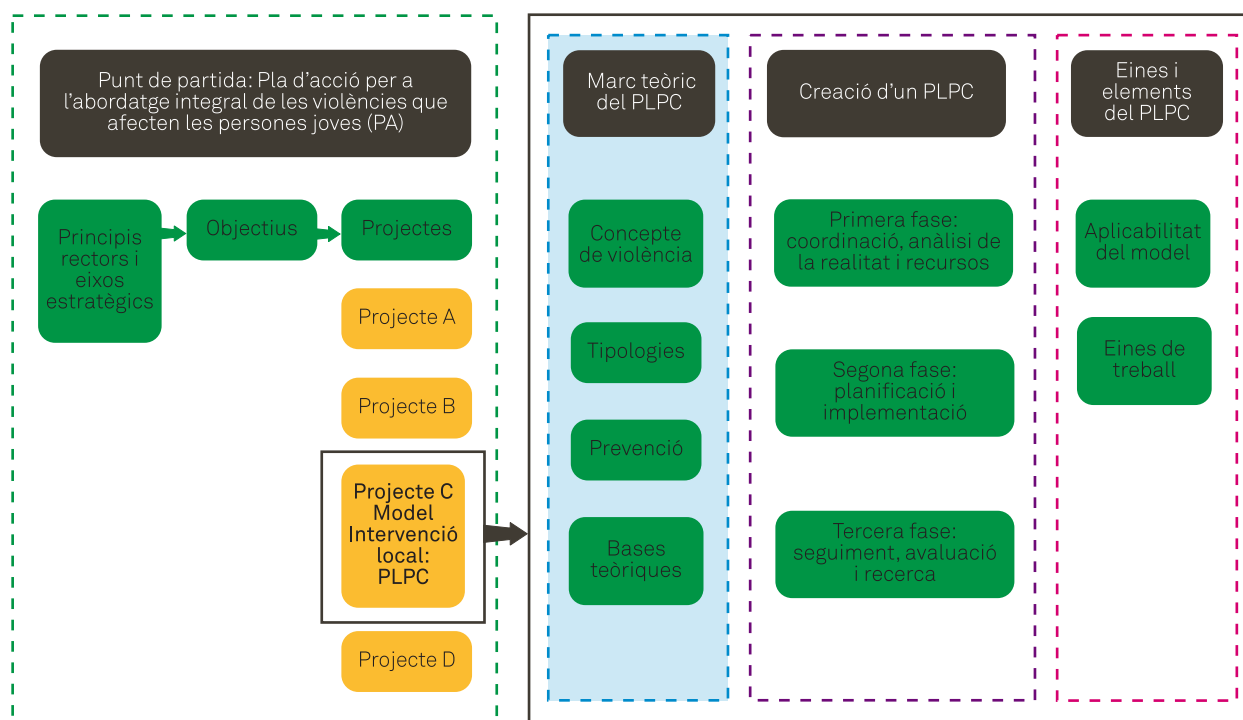
⁴ V. pàg. 76

Finalitzat el capítol anterior dedicat a situar quin va ser el punt de partida que emmarca el model d'intervenció local, abordem en els apartats següents tota la informació relativa al desenvolupament del model local en qüestió: un capítol dedicat al marc teòric, un altre a la seva concreció mitjançant la creació d'un Pla local de promoció de la convivència i prevenció de la violència i un últim, en el qual proposem una sèrie d'elements i eines a tenir en compte en la posada en marxa d'aquest Pla local (PLPC).

Serà, per tant, en aquest segon capítol, on es desenvoluparà el marc conceptual de referència del model d'intervenció local que recull la concepció del terme de violències que afecten les persones joves, el concepte de violència en si mateix, les tipologies de violències existents, el concepte de prevenció i les bases teòriques del model d'intervenció local.

Quadre 5. Esquema del apartats de la publicació

Apartat II. Model d'intervenció local: marc teòric

Apartat I. Punt de partida: el Pla d'acció per a l'abordatge integral de les violències que afecten les persones joves (PA)

Apartat II. Model d'intervenció local: marc teòric

Apartat III. Model d'intervenció local: creació d'un Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)

Apartat IV. Eines i elements per a la posada en marxa d'un Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)

2.1 Concepte de violència: de la violència juvenil a les violències que afecten les persones joves

Preocupar-se per la violència juvenil correspon a una innegable realitat estadística: les persones joves són les principals víctimes de la violència⁵ i bona part de la violència exercida sobre elles és protagonitzada per joves. Ara bé, el problema de la violència juvenil és complex. Tot i que sovint sota aquest terme es posen al mateix sac fenòmens molt diferents, la majoria no tenen tant a veure amb la condició jove com amb altres factors que se superposen a l'edat. Hi ha una tendència social a simplificar la qüestió i estigmatitzar el col·lectiu jove.

La substitució del concepte de violència juvenil pel de violències que afecten les persones joves, té en compte tant la complexitat del fenomen com el fet que les persones joves poden ser tant víctimes com agressores.

Però què entenem per violència? Fins a quin punt les persones són violentes o simplement agressives? A fi de poder actuar amb eficàcia contra les diverses manifestacions violentes, hem de discernir entre els conceptes de *violència* i *agressivitat*⁶.

Violència: 'tota acció intencional que pugui provocar dany físic, psicològic o sexual' (Cerezo, 1997).

Agressivitat: 'conducta instintiva, innata, activada quan l'ésser humà s'enfronta a un conflicte o a la necessitat de supervivència' (Storr, 1981).

Hem de tenir en compte també que:

- La violència és sempre relacional. Les manifestacions violentes són el reflex d'una interacció problemàtica dels individus amb l'entorn.
- La violència s'aprèn, mentre que l'agressivitat és natural. Per tant, i de la mateixa manera que s'aprèn, la violència també es pot desaprendre.
- Existeixen violències ocultes o encobertes, sovint acompanyades de raonaments que les expliquen, idees que les promouen o les legitimen.
- Els factors explicatius dels fenòmens violents són de diferents tipus: psicològics, culturals, socials, estructurals (les asimetries de poder, els conflictes, les situacions de desigualtat, pobresa o exclusió, etc.). La intervenció sobre les violències és, per tant, forçosament complexa i obliga a treballar des de la interdisciplinarietat.

Hi ha tres nivells de possibles **deficiències** que cal observar i definir en una situació de violència:

a) Desigualtats socials: necessitats de la població que poden veure's desateses i poden provocar violència reactiva.

b) Discursos: que circulen al territori (i a la societat) i que poden justificar o legitimar determinades actituds violentes.

c) Incapacitat dels actors de la violència per gestionar els seus conflictes sense necessitat de recórrer a l'agressió.

⁵ Segons l'enquesta de Seguretat pública de Catalunya, l'any 2009, entre els 16 i els 25 anys el rècord espontani de victimització se situava 4,5 punts per sobre de la mitjana poblacional. Tampoc no podem oblidar que quasi el 50% de les víctimes de la violència masclista són dones joves (15-30 anys).

⁶ Per aprofundir en el concepte de violència, vegeu FERNÁNDEZ, 1998.

Les violències **poden ser** reactives o instrumentals (proactives):

a) Violència reactiva: sorgeix quan una persona o grup experimenta, davant d'una situació estressant, un nivell de tensió o de dificultat que supera la seva capacitat per afrontar-ho sense recórrer a la violència. No persegueix un objectiu concret. Aquestes persones tenen un dèficit a l'hora de processar la informació social que els fa interpretar les situacions ambigües com a hostils. La violència reactiva origina més violència en augmentar la crispació que la va provocar. L'emoció dominant és la còlera.

b) Violència instrumental o proactiva: és 'la utilització de la força i l'agressió per aconseguir uns objectius determinats'. Les persones que la utilitzen solen justificar-la, donant-li aparença de legitimitat i tenir un patró de personalitat agressiu i dominant, mostrant actituds positives cap a la violència. Acostumen a ser persones socialment hàbils i capaces de manipular-ne d'altres utilitzant-les per atacar la persona (o grup) escollida. Solen tenir mancances greus d'empatia. L'emoció dominant és el plaer o l'estimulació.

2.2 Tipologia de violències

A l'hora de fer una anàlisi de les violències existents al territori és necessari disposar d'una tipologia establerta que permeti classificar les diferents conductes violentes detectades. Com ja s'ha dit, les violències que afecten els i les joves són un fenomen complex, amb manifestacions molt diferents entre si que cal saber diferenciar per actuar correctament.

Cal recordar que les intervencions s'han d'abordar fent incidència en el conjunt de joves, tant si són agressors/ores com si són víctimes. A més, tenint en compte que la violència és un fenomen multidimensional, l'anàlisi de qualsevol comportament violent implica posar-lo en relació amb el context en què succeeix.

A l'hora d'analitzar les diferents tipologies de violències cal tenir en compte que la intolerància, el sexisme (inclosa l'homofòbia), i la xenofòbia són elements transversals que ajuden a aprofundir en la comprensió de les causes de molts comportaments violents. És a dir, que es troben a l'origen o barrejats amb altres tipologies de violències (certes violències grupals tenen factors xenòfobs, moltes violències entre iguals tenen un rerefons sexista o intolerant, molta violència gratuïta té a veure amb la intolerància i el masclisme dels agressors, etc.).

Tipus de violències que afecten els joves i les joves

Violència grupal: 'violència exercida pels membres d'un grup'.

Això no vol dir que el grup en si mateix sigui violent, sinó que alguns dels seus membres cometen, en solitari o en grup, actes violents. En aquesta tipologia estarien incloses determinades bandes (skins), grups urbans, grups polítics... Són grups moguts per elements identitaris (ideologia política, sovint molt menys clara del que sembla, identitat racial, identitat de grup...).

Violència entre iguals: 'comportament violent exercit per un/a o més joves cap a un altre jove o diversos joves'. En aquest grup, es poden distingir tres categories: l'assetjament escolar, la violència gratuïta i la violència reactiva.

L'assetjament escolar o bullying (Olweus, 2004) és la intimidació i agressió física o psicològica de forma repetida que un o més joves exerceixen sobre un altre. En els darrers temps està agafant una forma nova i molt perillosa: el ciberassetjament, o

cyberbullying, ús de les TIC per vehicular una conducta deliberada, repetida i hostil per un individu o grup, amb la intenció de fer mal als altres (Belsey, 2005).

La violència gratuïta rep aquest nom perquè no sembla respondre ni a objectius estratègics (com la violència grupal) ni a situacions de marginalitat o exclusió social. La violència reactiva ja s'ha comentat com un sistema de resposta inadequada per resoldre un conflicte o reaccionar al que s'interpreta com una agressió. Aquests fenòmens poden manifestar-se en diferents entorns, com ara a l'escola, al carrer, a l'esplai, en les activitats esportives, etc. És a dir, en els diversos contextos on es dona la relació entre iguals.

Violència en altres contextos socialitzadors: faltes de disciplina, reacció a l'autoritat (incloent-hi agressions al professorat) i actes de vandalisme (trencament de mobiliari urbà...) dins els diferents espais de socialització.

L'escola i la societat (i això inclou la ciutat) són considerats tradicionalment, juntament amb la família, espais de socialització en el procés de construcció de la identitat i de les pautes de comportament de cada persona. Així, doncs, aquests espais en bona mesura estan regits pel concepte d'autoritat, de disciplina i per relacions concretes i desiguals de poder. En certs moments aquesta autoritat es pot mostrar amenaçant i, per determinades causes, part del jovent pot tendir a reaccionar de forma violenta (Willis, 1988).

Cal fer incidència, però, en el fet que les manifestacions d'aquesta tipologia de violència són bidireccionals: a més de les reaccions de la població jove cap a les institucions, hi ha la violència de les institucions cap a la població jove, que és sovint la que provoca la resposta reactiva de part del jovent.

Violència masclista: 'violència exercida sobre les dones pel fet de ser dones'. S'especifica com a tipologia concreta perquè té prou pes per si mateixa, ateses les causes estructurals que la determinen: la discriminació i la situació de desigualtat d'unes relacions de més poder dels homes sobre les dones basades en una societat androcèntrica i patriarcal.

Delinqüència: 'furts, robatoris, extorsions, agressions', que es produeixen motivats habitualment per situacions d'exclusió.

Violència intrafamiliar: 'situació d'abús de poder o maltractament físic o psíquic d'un membre de la família sobre un altre'.

Pot tenir diferents manifestacions, des de l'agressió física al control d'activitats, passant per humiliacions, abandonament afectiu o manca de respecte a la pluralitat d'opinions dins la llar. El o la jove en pot ser la víctima o el causant.

El model d'intervenció local que es presenta en l'apartat següent fa referència bàsicament als tres primers tipus de violència: violència grupal, entre iguals i en altres contextos socialitzadors. La violència masclista se sol treballar de manera específica, és per això que l'Institut Català de les Dones, de manera coordinada amb la resta de departaments de la Generalitat de Catalunya, ha establert un protocol marc per a una intervenció integral contra la violència masclista⁷. Ara bé, l'actuació ha d'estar coordinada sempre amb el treball del dispositiu local de prevenció de les violències.

⁷ La Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista defineix els instruments d'intervenció integral de les administracions públiques davant les situacions de violència masclista, els mecanismes de coordinació de recursos i serveis públics per a l'atenció, l'assistència, la protecció, la recuperació i la reparació de les dones que han patit o pateixen violència masclista en l'àmbit territorial de Catalunya.

El Protocol marc per a una intervenció coordinada contra la violència masclista esdevé un instrument actiu que estableix les bases a partir de les quals es defineix un model d'intervenció compatible amb el que estableix la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista.

Els altres dos tipus de violències, la delinqüència i la intrafamiliar, es treballen des d'intervencions més estructurals de benestar social, però també poden beneficiar-se d'una actuació integral de prevenció com la que genera el model d'intervenció local.

2.3 Prevenció

A l'hora d'abordar els conflictes i les violències, cal fer referència explícita al concepte de prevenció. És a dir, el treball sobre les habilitats personals i relacionals de les persones joves, incloent-hi la gestió positiva dels conflictes, per evitar que aquests degenerin en violència.

La prevenció aporta als i les joves habilitats i estratègies que els ajuden, en situacions que podrien acabar sent violentes, a actuar proactivament i inclinar-se per solucions positives. Aquestes actituds reforcen els aspectes que els permeten desenvolupar-se personalment i socialment.

Les accions preventives han de tenir lloc en els diferents àmbits educatius (formal, no formal i informal) i en la comunitat.

Cal tenir en compte que la prevenció és important iniciar-la en la infantesa. Moltes de les causes de les actituds violentes de les persones joves les trobem ja en l'etapa infantil. Un treball rigorós i ambiciós en prevenció ha de començar, per tant, en la infància, encara que els seus resultats s'adrecin a prevenir la violència que es manifesta en l'etapa juvenil. De fet, seria recomanable incloure accions que treballassin un bon vincle infant-família ja a partir de l'embaràs, almenys en els municipis on s'estigui fent un treball seriós en l'àmbit de la petita infància.

Es poden distingir tres concepcions teòriques que estableixen les diferents tipologies de prevenció que cal tenir en compte a l'hora d'intervenir:

Variables que determinen el tipus de prevenció	Tipologies de prevenció
1. Variable temps: centrada en el moment d'aparició d'un problema determinat	Aquest tipus de prevenció estaria dividida en: prevenció primària, prevenció secundària i prevenció terciària.
2. Variable grup: centrada en el grup o individu sobre el qual s'intervé	En aquest cas, la tipologia és la següent: prevenció universal, prevenció selectiva i prevenció indicada.
3. Variable contingut: prevenció basada en els continguts que treballa	Aquí es parlaria de prevenció inespecífica i prevenció específica.

a) Prevenció segons la variable temps

- **Prevenció primària:** s'intervé abans que aparegui el problema i l'objectiu és aconseguir que aquest no es produeixi.
- **Prevenció secundària:** hi ha un risc elevat que es produeixi el problema, ja que no s'ha pogut impedir amb les mesures de prevenció primària. L'objectiu és localitzar-lo i tractar-lo al més aviat possible.
- **Prevenció terciària:** s'aplica un cop el problema ja ha aparegut. El seu objectiu és evitar més complicacions i recaigudes. El treball estarà centrat en procediments de tractament i rehabilitació.

b) Prevenció segons la variable grup

- **Prevenció universal:** adreçada al conjunt de la població jove sense distinció, és a dir, beneficia a tots els joves i les joves igualment. Les actuacions en aquest sentit van adreçades a fomentar els factors de protecció (habilitats, actituds, valors...) i reduir els factors de risc (baixa autoestima, fracàs escolar, conflictes familiars...).
- **Prevenció selectiva:** dirigida als subgrups amb més risc de seguir unes pautes de comportament violent. Adreçada a grups de risc.
- **Prevenció indicada:** enfocada cap a un subgrup concret amb pautes de conducta violenta. Dirigida a individus de risc alt.

c) Prevenció segons la variable contingut

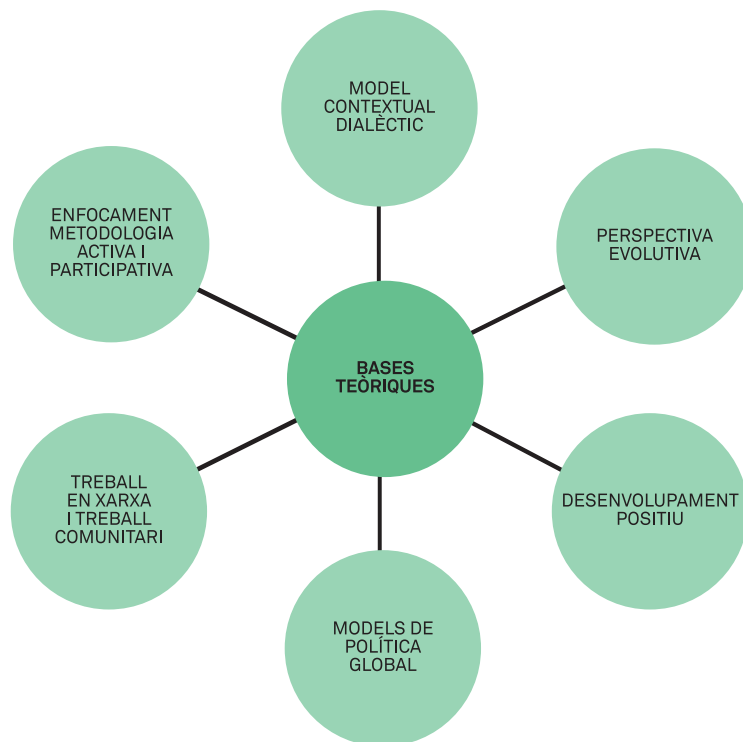
- **Prevenció inespecífica:** centrada en el desenvolupament d'habilitats i estratègies que permetin una relació equilibrada i satisfactòria amb un mateix i amb els altres. Algunes d'aquestes estratègies i habilitats (seguretat en un mateix, assertivitat, presa de decisions, anàlisi de situacions, etc.) són susceptibles de ser aplicades a situacions de risc relacionades amb la resolució violenta dels conflictes. Precisament per la seva inespecificitat, també resulten útils en altres situacions no específicament relacionades amb violències (igualtat, sexualitat, medi ambient, etc.).
- **Prevenció específica:** enfocada a un aspecte concret relacionat amb les violències.

2.4 Bases teòriques del Model d'intervenció local

El model d'intervenció local dissenyat es basa en la conjunció de diversos enfocaments teòrics. La complexitat del tema i les seves múltiples dimensions obliguen, per poder analitzar correctament la problemàtica i proposar accions eficaces, a fer una mirada àmplia i que reculli diverses perspectives. Cadascun dels enfocaments ens aporta claus per a la interpretació correcta de les situacions i la proposta d'actuacions. En concret, el model d'intervenció s'ha construït a partir de les perspectives següents:

1. Model contextual dialèctic.
2. Perspectiva evolutiva.
3. Desenvolupament positiu dels i les joves (Positive Youth Development).
4. Models de política global (Whole policy).
5. Treball en xarxa i treball comunitari.
6. Metodologia activa i participativa i la pedagogia de l'expressió per a l'educació d'emocions, sentiments i valors.

Quadre 6. Bases teòriques del model d'intervenció local

2.4.1 Model contextual dialèctic: anàlisi de les condicions de risc i de protecció en els diferents nivells d'interacció individu-ambient

La violència sorgeix com a conseqüència d'una interacció problemàtica entre l'individu i el seu entorn. El model contextual dialèctic de Bronfenbrenner (1979, Bronfenbrenner i Morris 1998), proporciona un marc ecològic que té en compte els diferents entorns que afecten el subjecte (família, escola, carrer, grup d'iguals, espais de lleure, comunitat...).

Aquesta perspectiva permet analitzar la violència no com un fet aïllat, sinó a partir dels diferents contextos en els quals es dona, i seguint el fil dels processos d'interacció entre el subjecte i les persones, objectes o símbols del seu ambient extern immediat (pròxim).

D'acord amb Díaz-Aguado (2005), la intervenció en prevenció de la violència ha d'enfortir les capacitats que permeten a les persones joves establir vincles de qualitat en els diferents contextos en els quals interacciona, tenir èxit en situacions d'estudi o treball obtenint el reconeixement social necessari, integrar-se en grups d'iguals constructius resistint pressions inadequades, i desenvolupar una identitat pròpia i diferenciada.

De cara a la intervenció, podem extreure d'aquesta perspectiva les indicacions següents:

- Tenint en compte els processos d'interacció entre la persona jove i els seus diferents entorns immediats (context familiar, escolar, grup d'iguals, lleure...), es fa palesa la importància de **desenvolupar habilitats** que permetin afrontar la diversitat de situacions estressants i els conflictes que es puguin donar en aquests contextos.
- Els diferents entorns immediats de l'infant/jove també s'interrelacionen entre si (per exemple la família i l'escola). L'infant/jove i la seva família necessiten establir **relacions positives amb els altres entorns socials** (altres famílies, grups d'iguals, activitats culturals, esportives o de lleure...) que permetin compartir experiències, aprendre a

resoldre problemes, millorar l'autoestima, etc. D'altra banda, els diferents contextos han d'establir també relacions positives entre si. El cas més clar és la necessitat d'una bona relació escola-família.

- Es fa palès que els **mitjans de comunicació** influeixen en els subjectes de manera important, per la qual cosa, una exposició incontrolada, acrítica i constant a la violència (per exemple en la TV, les pel·lícules, els videojocs...) en facilita la normalització i la seva assumpció com a forma correcta d'interacció. Cal, per tant, **contrarestar aquesta exposició** limitant-la, acompanyant-la i generant capacitat crítica.
- És evident que la nostra societat i les cultures que hi conviuen promouen la violència a través de costums, creences i actituds socials. Per això és important treballar en **els àmbits comunitari** i local en els canvis d'actituds i alternatives que permetin resoldre els conflictes de forma positiva, involucrant en aquest procés a tota la comunitat.

2.4.2 Perspectiva evolutiva: anàlisi de les condicions de risc i de protecció en cada moment evolutiu en funció de les tasques del desenvolupament i de les habilitats vitals bàsiques

En cada etapa de la vida cal anar assolint una sèrie de tasques principals que permeten anar creixent i seguir endavant: autonomia, iniciativa, industriositat, identitat... (Erikson, 1985). Considerem que la comprensió de les tasques del desenvolupament és d'una importància vital i de gran utilitat per interpretar correctament les problemàtiques i adequar la intervenció a cada edat (Viguer, 2004). Caldrà ajudar a desenvolupar les habilitats crítiques de cada etapa, reforçant els èxits aconseguits i compensant les deficiències que s'hagin pogut produir en edats anteriors.

Les orientacions a tenir en compte des d'aquesta perspectiva són:

- Adaptar les intervencions a **l'edat i el grau** de desenvolupament de cada persona.
- **Comprendre** les tasques del desenvolupament i analitzar per cada **individu o grup** el seu nivell d'assoliment abans de plantejar una intervenció.
- Assegurar-nos que l'anàlisi de cada situació **té en compte el factor evolutiu** i que els i les professionals implicades en la intervenció el comprenen i l'assimilen.

2.4.3 Desenvolupament positiu: enfortiment dels recursos interns i externs, reforçant l'empatia, les competències socials, la identitat positiva, la resiliència⁸ i l'apoderament, com a alternativa a un enfocament centrat en el risc

El desenvolupament positiu dels i les joves (Positive Youth Development) nega que el desenvolupament de les persones sigui bàsicament un esforç per superar dèficits i riscos, tot i reconèixer l'existència d'adversitat i de canvis que poden afectar-los (Benson, Scales, Hamilton i Sesma, 2006; Lerner i Benson, 2003).

Des d'aquest enfocament, l'infant/jove és capaç d'explorar el món, guanyar competència i adquirir la capacitat de contribuir de forma important en el seu entorn (Damon, 2004). Els seus defensors identifiquen en els infants/joves, les famílies, les comunitats, les escoles i altres entorns, els factors positius que la investigació ha mostrat que promouen un desenvolupament saludable (Benson, 1997).

Entre els recursos interns que l'infant/jove pot mobilitzar s'inclouen el compromís cap a l'aprenentatge, els valors positius, les competències socials i la identitat positiva. S'assumeix que cada infant/jove està dotat/ada d'una considerable resiliència i d'un gran potencial.

D'altra banda, l'informe de Krauskopf (2006) identifica l'educació en habilitats per a la vida com un dels principals enfocaments en la prevenció de la violència, atès que procura que infants i joves s'apoderin i assumeixin més competència en les seves accions.

⁸ Resiliència: concepte assimilat de l'anglès resilience, es tracta de 'l'aptitud per afrontar amb èxit una situació d'estrès intens i per aconseguir una adaptació positiva a les circumstàncies desfavorables que se'n deriven'.

2.4.4 Models de política global (Whole Policy): la gestió de la convivència en la implicació de tota la comunitat i en tots els seus nivells

El desenvolupament positiu ens indica les **línies d'acció** següents:

- Cal treballar per **maximitzar el potencial d'infants i joves**, no sols com a fi en si mateix sinó també com a mitjà per avançar-se a qualsevol tendència autodestructiva o antisocial.
- L'infant/jove pot ser **interlocutor/a** en la seva relació amb comunitat, i, com a tal, portador de drets i de responsabilitats. Les iniciatives en aquest sentit (Consell d'Infants, taules de joves, participació en els centres escolars...) reforcen aquesta línia.
- L'infant/jove necessita una sèrie de **recursos per al seu desenvolupament** òptim: suport, acompanyament, apoderament, límits i expectatives, i un ús constructiu del temps (tots recursos externs del desenvolupament).
- Cal centrar els esforços a reforçar les fortaleses internes i externes de l'infant/jove i així extingir tendències desadaptatives, fent un especial èmfasi a l'**empatia** com a capacitat bàsica que permet el desenvolupament de relacions positives.

El model Whole Policy és un enfocament teòric i pràctic que es defineix com a ecològic, integral i comunitari (Smith, 2003). En aquesta direcció, l'informe Vetterburg (1999) defensa que la violència és una construcció social i que la seva prevenció necessita un abordatge sociobiològic relacional i psicològic que expliqui la vulnerabilitat social i pugui proporcionar una resposta preventiva i pal·liativa quan sigui necessari.

Com a punts clau cal assumir una definició comprensiva de la violència, l'escola democràtica (Freire, 1970; Mc Laren, 2008) com a resposta apropiada per a la prevenció de la violència i la necessitat del suport sostingut de les administracions a les intervencions.

Per la seva banda, Ortega, Del Rey i Fernández (2003), després d'una revisió dels principals programes de prevenció de la violència escolar existents fins a l'any 2001, observen com la millor opció és la simultaneïtat de diverses accions en diversos àmbits. Aquests autors han creat la línia d'intervenció educació en la convivència.

El concepte de convivència fa referència a viure conjuntament de forma pacífica, dialogada i constructiva sota l'entramat de normes i convencions de respecte mutu, comprensió i reciprocitat ètica (Ortega i Del Rey, 2004). Les estratègies que es posen en marxa per aprendre a conviure proposen activitats que permetin, en primer lloc, aprendre a conèixer-se a un mateix i a valorar-se, a comprendre les persones que ens envolten i relacionar-nos amb els altres, i, en segon lloc, crear estructures de participació i comunicació en les quals prevalguin l'intercanvi i el contacte.

L'origen d'aquesta línia de treball es remunta al programa "Sevilla antiviolença escolar" (SAVE), que va mostrar la necessitat de treballar des d'una perspectiva ecològica i implicar a tots els agents del territori (Ortega i Lera, 2000). A partir del SAVE, el programa "Andalusia antiviolença escolar" ANDAVE (1997-2001) va proposar un model integrat de millora de la convivència que va articular cinc línies de treball simultànies: sensibilització social i educativa, atenció directa a l'alumnat afectat, formació del professorat, disseny i producció de materials didàctics i investigació.

Des d'aquesta perspectiva obtindríem les **directrius** següents:

- La necessitat de disposar d'una bona **comprensió del fenomen** de la violència i les seves manifestacions.
- La importància de treballar per una **escola democràtica** en la qual participa tota la comunitat escolar de manera real i en la qual es tenen en compte principis democràtics en l'estructuració del treball d'aprenentatge.

- L'alta eficàcia de les **accions específiques** que milloren l'organització escolar, la formació del professorat, les activitats per desenvolupar a l'aula i els programes específics a aplicar en situacions concretes (per exemple d'ajuda entre iguals o de mediació).
- La importància de **treballar en diversos àmbits** de manera simultània i de manera ecològica.
- La importància del **suport de les administracions**.

2.4.5 Treball en xarxa i treball comunitari: prevenció de la violència a partir de la implicació de tota la comunitat

L'acció educativa d'infants i joves necessita un treball coordinat entre els i les diferents professionals presents en la seva vida, ja sigui dins o fora de l'escola. Cada vegada és més difícil diferir l'evident necessitat d'establir xarxes de cooperació i treball conjunt entre el professorat, els i les professionals dels recursos públics del territori i els de les altres institucions que treballen amb infants i joves.

D'acord amb Funes i Anoia (2000), treballar en xarxa vol dir acceptar la globalitat de la persona i la dificultat de compartimentalitzar-la en àrees, tot i que ens ocupem només d'algunes. També significa treballar en seqüència, actuar un on acaba l'altre, buscar sinchronies per aprofitar els moments òptims. Suposa compartir objectius, conèixer els instruments de planificació i acció, les possibilitats i els límits de cada un, i disposar de sistemes àgils de comunicació i contacte (Avià, 2006).

En aquest sentit, és bàsic el rol dels ajuntaments com a instàncies mediadores i facilitadores d'espais de trobada i debat on es generin propostes de millora, es produeixi un transvasament de metodologia i de formes de fer i s'articulin projectes concrets (Viguer i Avià, 2002).

Tanmateix, el treball en xarxa no és suficient. Més enllà dels i les professionals, hi ha agents no professionals del territori (entitats, associacions, clubs esportius...) i la mateixa comunitat, que formen recursos essencials en tota acció que vulguem que sigui eficaç. Per tant, és de gran importància el treball comunitari, és a dir, la incorporació de la ciutadania al treball que estan realitzant els i les professionals.

Des d'aquesta perspectiva **és necessari**:

- Establir **espais de treball en xarxa** en la promoció de la convivència que incloguin la totalitat dels agents del territori implicats amb el treball en joves.
- Partir d'una **concepció integral** (persona) i no compartimentada (alumne, usuari/ària, esportista, associat/ada...) de la persona jove.
- Incorporar la **ciutadania** al procés i, per descomptat, els i les mateixes joves i infants.

2.4.6 Metodologia activa-participativa i pedagogia de l'expressió: educació a través d'emocions, sentiments i valors

Les estratègies que aborden l'educació en emocions, sentiments i valors, són algunes de les més efectives per a la millora de la convivència (Smith, 2003). Per això, des de qualsevol àmbit socioeducatiu, s'han de proposar i facilitar les vies per a la seva pràctica. Per aprendre a conviure és necessari crear estructures de participació activa en les quals es fomenti la cooperació amb els altres, afavorint un aprenentatge més significatiu (Díaz-Aguado, 2005).

Si entenem el coneixement com un procés en contínua construcció i situem el centre d'aprenentatge en l'infant/jove com a ésser actiu en permanent intercanvi amb l'entorn, podem comprendre l'altíssim potencial de l'expressió en l'acció educativa. Els mètodes expressius actius (teatre, art, moviment corporal...) consideren les persones actors directes del seu propi procés d'aprenentatge, possibiliten que investiguin per si mateixes, que posin en joc les seves potencialitats i aprenguin a partir dels seus propis interessos o ne-

cessitats. Permeten treballar sobre les emocions de caire personal i de grup, i cal recordar que una gran part de la violència té a veure amb les emocions i el seu control.

Aquests mètodes, entre els quals podem destacar el teatre social, ofereixen experiències d'aprenentatge riques en situacions de participació, permeten opinar i assumir responsabilitats, plantejar i resoldre conflictes associant-los a la seva vida quotidiana, fent-los actuar, fabricar els seus instruments de treball i construir la seva pròpia realitat (Motos, 1999). En la mateixa línia, el treball d'educació emocional ens permet grans avenços quant a persones i grups.

Aquest enfocament ens fa les següents aportacions:

- Cal promoure la **participació de tothom** en els diferents espais de convivència existents en les comunitats.
- Cal utilitzar les **activitats expressives**, i en especial el teatre social, com a estris d'enorme potencial per a la promoció de la convivència.
- És central treballar l'**educació emocional**.

Per concloure les bases teòriques del model, presentem un quadre que sintetitza les idees bàsiques que ens dóna per a la intervenció.

Idees bàsiques per a la intervenció que ens dóna el marc teòric

- Importància de desenvolupar **habilitats** que permetin afrontar la diversitat de situacions estressants i els conflictes en contextos diferents.
- L'infant/jove i la seva família necessiten establir **relacions positives** amb els altres entorns socials, i calen relacions positives entre els diferents contextos (per exemple escola-família).
- Cal contrarestar l'exposició incontrolada, acrítica i constant a la violència limitant-la, acompanyant-la i generant **capacitat crítica**.
- És important treballar en l'àmbit **comunitari** en els canvis d'actituds i alternatives que permetin resoldre els conflictes de forma positiva, involucrant en aquest procés a tota la comunitat.
- Cal adaptar les intervencions a l'**edat i el grau** de desenvolupament de cada persona.
- Cal **comprendre** les tasques del desenvolupament i analitzar per cada **individu o grup** el seu nivell d'assoliment abans de plantejar una intervenció.
- Cal assegurar que es té en compte el **desenvolupament evolutiu** i que els i les professionals implicats i implicades en la intervenció el comprenen i l'assimilen.
- Cal maximitzar el **potencial d'infants i joves**, no sols com a fi en si mateix, sinó també com a mitjà per avançar-se a qualsevol tendència autodestructiva o antisocial.
- L'infant/jove pot ser **interlocutor/a** en la seva relació amb la comunitat, i, com a tal, portador/a de drets i de responsabilitats.

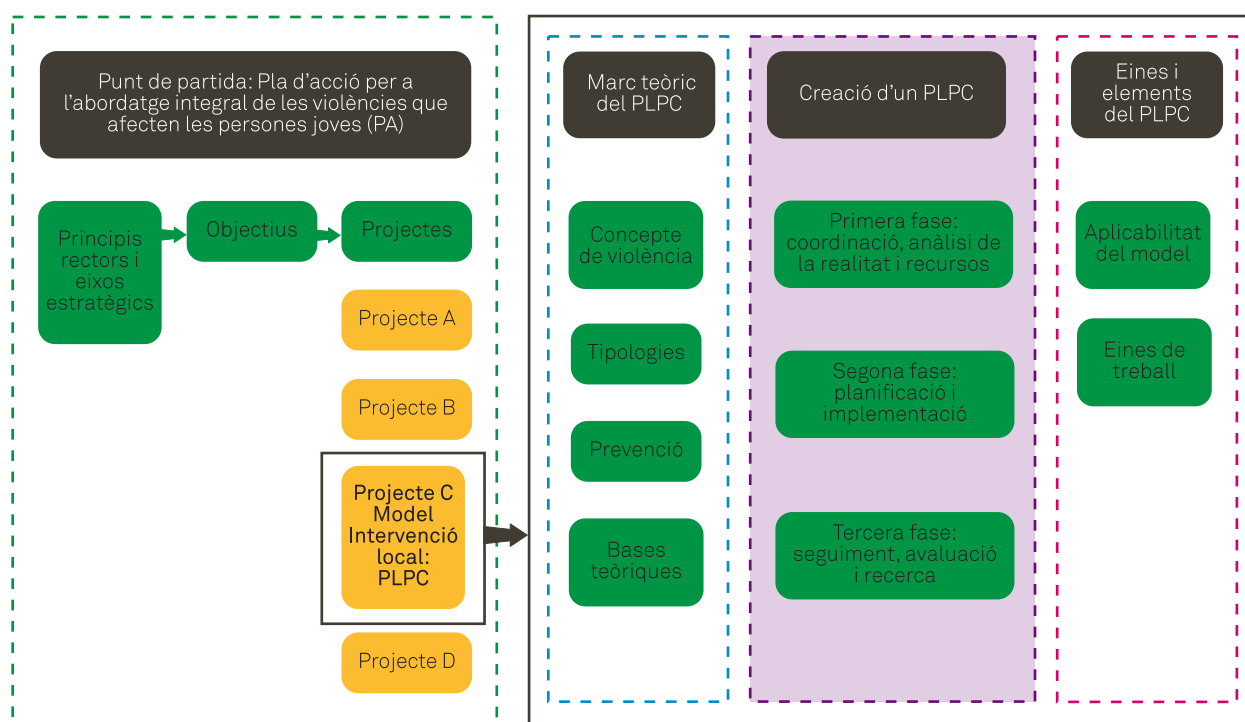
- L'infant/jove necessita una sèrie de **recursos** per al seu desenvolupament òptim.
- És central reforçar les **fortaleses internes i externes** de l'infant/jove fent una èmfasi especial en l'**empatia** com a capacitat bàsica.
- Cal una bona **comprensió del fenomen** de la violència i les seves manifestacions.
- És bàsic treballar per una **escola democràtica**.
- Són altament eficaces les **accions específiques** que milloren l'**organització escolar**.
- És molt important treballar en **diferents àmbits** de manera simultània i ecològica.
- El suport de les **administracions** és cabdal.
- Cal establir espais de **treball en xarxa** en la promoció de la convivència que incloguin la totalitat dels agents del territori implicats amb el treball en joves.
- Cal partir d'una **concepció integral** (persona) i no compartimentada (alumne, usuari/ària, esportista, associat/ada...) de la persona jove.
- Cal incorporar la **ciutadania** al procés i, per descomptat, als mateixos joves i infants.
- Cal promoure la **participació** de tothom en els diversos espais de convivència existents en la comunitat.
- Cal utilitzar les **activitats expressives**, i en especial el teatre social, com a estris d'un potencial potencial per a la promoció de la convivència.
- És central treballar l'**educació emocional**.

This image shows a full page of a document template. It consists of a white background with evenly spaced, horizontal green lines running across the entire width of the page. There are no margins, text, or other markings present.

A l'apartat anterior hem abordat el marc teòric que nodreix el model d'intervenció local. En el capítol que ens ocupa, es desenvolupa la concreció del model d'intervenció: la creació de plans locals de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC).

Quadre 7. Esquema del apartats de la publicació

Apartat III. Model d'intervenció local: creació d'un Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)

Apartat I. Punt de partida: el Pla d'acció per a l'abordatge integral de les violències que afecten les persones joves (PA)

Apartat II. Model d'intervenció local: marc teòric

Apartat III. Model d'intervenció local: creació d'un Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)

Apartat IV. Eines i elements per a la posada en marxa d'un Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)

Un pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències (PLPC) no és més que el conjunt coordinat d'accions concretes que promouran al territori les respostes adequades a les situacions detectades a la diagnosi que s'haurà dut a terme en l'àmbit de la convivència. La posada en pràctica del model d'intervenció local⁹ té els seus inicis l'any 2002, quan l'Ajuntament de Badia del Vallès va començar la seva aplicació.

⁹ VIGUER, P. i AVIÀ, S. (2009) "Un modelo local para la prevención de la convivencia y prevención de la violencia entre iguales desde el ámbito comunitario". Cultura y Educación, 21(3), 345-359.

A partir de la creació del Pla d'acció per a l'abordatge integral de les violències que afecten les persones joves (PA), i a través de l'assessorament tècnic de les persones autores s'inicia una experiència pilot que entre el 2006 i 2008 es va dur a terme a tres municipis¹⁰ de diferents característiques, tal com s'ha explicat en el punt 1.5.3 del primer apartat d'aquest document.

El PLPC és un instrument útil per afrontar en qualsevol territori (barri, municipi, xarxa de municipis o comarca) la promoció de la convivència perquè aporta respostes concretes a les situacions de violència que es puguin donar. Els projectes pilot van permetre la revisió i millora del model local d'intervenció facilitant el seu dinamisme, una contínua avaluació, l'enfocament integral, la potenciació del desenvolupament positiu i la implicació de tota la comunitat.

El PLPC és el producte final al qual ens porta l'aplicació del model al territori i que, tal com s'ha apuntat anteriorment, pretén assolir els objectius següents:

- Disminuir les agressions al territori.
- Promoure models positius de relació i resolució de conflictes.
- Reduir la tolerància a la violència en la comunitat.
- Implicar tota la comunitat en canvis que afavoreixin la prevenció de les violències.
- Millorar la cohesió social.

A diferència d'altres propostes, aquest model no s'origina ni té el seu centre a l'escola, tot i que la inclou. El lideratge dels plans locals és idoni que recaigui en els ajuntaments (o segons els casos, organismes supramunicipals o consells comarcals), ja que són els nòduls centrals de totes les xarxes d'un territori. És per això que els seus principis rectors són els centrals de qualsevol intervenció local des del paradigma de les noves polítiques socials¹¹: abordatge integral, transversalitat i coordinació interinstitucional, participació i coresponsabilitat, proximitat i atenció a la diversitat.

L'aplicació dels PLPC s'estructura en tres fases: la coordinació i capacitat de recursos, la planificació i implementació de les accions i la fase de seguiment, avaluació i recerca.

¹⁰ La implementació del model va ser molt diferent a cada un dels municipis, ateses les característiques pròpies i la continuïtat que va tenir el projecte a cada territori. En l'anàlisi que es fa en aquest capítol s'incorporen les aportacions generades de les respectives implementacions en clau de coneixement i experiències.

¹¹ Pla per a la Inclusió i la Cohesió Social a Catalunya. Generalitat de Catalunya, 2006.

Fases per a l'aplicació d'un Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)	
1. Primera fase: coordinació, anàlisi de la realitat i capacitat de recursos	1. Espai de coordinació i establiment de les regles del joc. 2. Diagnosi i consens territorial 3. Xarxa local de promoció de la convivència. 4. Formació de professionals i agents locals.
2. Segona fase: planificació i implementació de les accions	1. Redacció del PLPC. 2. Accions del PLPC: — Bloc 1. Prevenció: accions de promoció de la convivència. — Bloc 2. Atenció: atenció directa en situacions de violència.
3. Tercera fase: seguiment, avaluació i recerca	1. Seguiment de les accions. 2. Avaluació. 3. Recerca i creació de coneixement

3.1 Primera fase: coordinació, anàlisi de la realitat i capacitat de recursos

La primera fase per portar a terme un PLPC és analitzar els recursos existents per saber com s'han d'ordenar i coordinar i establir quines seran les regles del joc compartides per tots els agents implicats en el pla.

3.1.1 Espai de coordinació i establiment de les regles del joc: creació de l'espai de coordinació, acord polític, lideratge del projecte i comunicació als serveis municipals

El primer que cal fer és crear la instància de coordinació del projecte, és a dir, decidir qui el coordinarà. Com s'ha comentat anteriorment, l'ens més idoni és la institució municipal, tot i que en alguns territoris poden adoptar-se altres opcions.

L'**ajuntament** (o l'ens supramunicipal) és el punt de confluència de les diferents xarxes del territori i ha de comptar ja amb feina feta i recursos professionals en la coordinació de xarxes pel que fa als àmbits d'educació, infància, joventut o comunitat. En cas que no sigui així, la implementació d'aquest pla és una oportunitat per iniciar aquest procés, que afavorirà les polítiques socials municipals.

La implementació d'un projecte d'aquestes característiques en un territori necessita prèviament **acord polític**, al més ampli possible. Cal que la majoria del Ple i en especial els alcaldes/alcaldesses i equips de govern entenguin la importància de la tasca que proposa el PLPC i hi donin un clar suport.

Un cop el suport polític sigui efectiu, cal establir qui lidera el projecte. Com que es tracta d'un projecte clarament transversal que implica les àrees d'educació, joventut, infància, benestar social, participació, igualtat, policia... en cada ajuntament es pot prendre una decisió diferent sobre qui lidera el projecte, però qui ho faci ha de tenir molt clar què significa el treball integral i transversal. Els departaments de joventut solen portar força avantatge a la resta en aquest aspecte, especialment si estan desenvolupant un pla local de joventut, i seran bons candidats sempre que tinguin l'empenta suficient per mobilitzar la resta de

serveis. Tanmateix, mai no sobrarà una formació sobre transversalitat, que pot fer avançar molts fronts a la vegada a més del de promoció de la convivència. Una altra opció clara és un servei educatiu que estigui portant a terme un pla educatiu d'entorn.

El servei encarregat del **lideratge** del projecte haurà de comunicar el pla a la resta de serveis municipals i convèncer-los de la seva importància. Hem de preveure les dificultats que pot suposar l'intent de crear dinàmiques transversals o comunitàries (Avià, 2006) i més encara quan el procés és liderat per un servei com joventut, que en determinats casos no té un gran pes dins l'ajuntament. Caldrà, per tant, explicar bé la necessitat del projecte, cercar aliances i crear estratègies eficaces.

3.1.2 Diagnosi i consens territorial: anàlisi de la realitat i consens dels agents territorials

Un cop hem ordenat qui farà què, hem d'establir quina és la situació que tenim i el punt de partida on ens trobem, és a dir, hem de fer la diagnosi. Aquesta implica la realització d'estudis que analitzin la situació inicial de la convivència en els contextos que es marquin com a prioritaris en un territori determinat (per exemple: escola, esport, espai públic...). Però, a més de permetre un millor coneixement de la situació inicial que faciliti el disseny d'accions adequades, la diagnosi té la funció de promoure la sensibilització dels i les professionals i la resta de la comunitat.

La diagnosi, per tant, **no és només un estudi, sinó un procés** que ha de permetre:

- Conèixer l'abast del fenomen de les violències en un territori concret.
- Sensibilitzar els diferents agents de la comunitat sobre la importància del tema i captar-los per observar i detectar situacions conflictives que puguin finalitzar en violència.
- Legitimar el procés del pla i el seu servei coordinador a través de la seriositat i la validesa científica de la diagnosi.
- Donar eines als i les professionals del territori per detectar situacions de conflicte.

Al final del procés de diagnosi, hem de disposar de quatre estris concrets:

- Una diagnosi de les **tipologies de violències, perfils i discursos** legitimadors existents i dels espais on es produeixen les diferents manifestacions violentes.
- Un **mapa dels recursos** tècnics i socials que actuen al territori i que poden activar-se dins el Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten els i les joves.
- Un **recull d'eines** adreçades a detectar situacions de violència.
- Una llista dels **àmbits on caldrà actuar** i de les prioritats d'actuació consensuades.

La diagnosi haurà de ser el més consensuada possible pels agents del territori, en cas contrari, la seva eficàcia serà limitada: la visió de la realitat sobre la qual es basarà el pla serà sempre discutida i vista com una opinió imposada per un sector, limitant molt seriosament qualsevol possibilitat d'acció efectiva i en profunditat. Per tant, s'hauran de preveure accions de retorn, discussió i consens a partir del document realitzat. Com més participatiu hagi estat el procés, més acurada serà la diagnosi com a estri de coneixement, més eficaç com a estri de sensibilització (i per tant ja directament de prevenció) i més s'haurà avançat per incorporar els agents del territori al pla i les seves accions.

Cal tenir en compte que la diagnosi en si ja és una primera oportunitat per implicar les persones joves i la comunitat. El mateix jovent pot protagonitzar com a actors part del treball d'entrevistes individuals a altres joves (per exemple en el marc de treballs de recerca de batxillerat) i formar grups de debat o entrar dins del procés de dinamització de la diagnosi. També és una excel·lent oportunitat per implicar les organitzacions i espais juvenils ja existents, com ara el Consell dels Infants (Tonucci, 1997), consells de joves, fòrums joves,

assemblees, etc. De la mateixa manera, es pot fer participar la resta de la comunitat de manera activa (famílies, AMPA, associacions...).

3.1.3 Xarxa local de promoció de la convivència: creació de la xarxa

A partir del treball de sensibilització comunitari realitzat durant el procés de diagnosi, i especialment durant la fase de posada en comú i consens, caldrà crear una xarxa local que reuneixi el màxim d'agents del territori que intervenen en infants i joves:

- Per part dels ajuntaments: els serveis d'infància, joventut, educació, benestar social, esport, policia...
- Per part de la Generalitat: inspecció educativa, equips d'atenció psicopedagògica (EAP), centres escolars, centres de formació del professorat...
- Per part de la comunitat: famílies, alumnat, ciutadania (a través de les estructures més representatives possibles: AMPA, associacions, clubs esportius...).
- Altres organismes com: justícia, ocupació, sanitat, etc.

Cada territori decidirà qui forma part de la xarxa, però és important assegurar que cap agent quedi fora del procés, encara que no en formi part directament. Com tota xarxa, però, pot anar-se vestint per etapes, implicant primer els agents més pròxims o que es considerin més importants i ampliant-la progressivament a la resta.

Els objectius de la xarxa local són:

- Facilitar el reconeixement mutu de tots els agents del procés.
- Establir un discurs comú sobre les violències.
- Establir circuits de comunicació i coordinació entre els diferents agents.
- Planificar de forma consensuada i coordinada la intervenció al territori.
- Fer directament el seguiment del pla o bé delegar-lo en una taula d'agents del municipi creada per la xarxa.
- Definir un protocol d'intervenció que estableixi amb exactitud què cal fer, qui ho fa i quan, en cas de situació de violència.

La xarxa local ha de constituir l'**espai institucional i participatiu** bàsic que permeti l'articulació d'una dinàmica d'actuació transversal i una lògica local entre els agents (és a dir, sense duplicitats ni competència, amb una perspectiva de complementarietat, des d'una visió global de ciutat). També ha de permetre articular la **participació directa de la ciutadania** creant els canals i espais necessaris per fer-ho possible. Això complementarà el diagnòstic i coresponsabilitzarà la ciutadania.

Coordinar els recursos d'una xarxa no sols vol dir que cadascú conegui i reconegui quin és el paper de l'altre. Cal anar més enllà i activar una clara consciència d'unitat, l'**existència d'un problema comú** que es treballa de manera mancomunada, amb actuacions en alguns casos conjuntes, en altres, complementàries. És bàsic que els agents entenguin i comparteixin el marc teòric del projecte, encara que per a això calgui fer una jornada de formació. D'altra banda, la xarxa ha d'assegurar l'establiment d'uns canals efectius de comunicació que permetin posar en marxa un protocol d'actuació¹² davant de les agressions i els recursos que estableixi el pla local.

¹² V. pàg. 49

3.1.4 Formació de professionals i agents locals: unificació de les percepcions, els discursos teòrics i les línies d'actuació

Per assolir la unificació de percepcions i discursos, cal formar les persones que han de liderar la coordinació del projecte al territori i als membres de la xarxa. Això possibilita:

- Capacitar l'equip gestor del projecte.
- Capacitar i formar els diferents agents del territori per a la detecció i la intervenció en processos comunitaris.
- Unificar el discurs sobre les violències a escala local.
- Millorar la capacitat dels agents pel que fa al treball en l'àmbit de la convivència.
- Millorar la comprensió per part dels i les professionals municipals del treball transversal, interdisciplinari i comunitari.
- Millorar la capacitat del territori per treballar en xarxa.

Les actuacions a realitzar en aquest moment pel PLPC poden ser molt diverses: formació en treball comunitari, formació sobre la base teòrica, formació específica sobre prevenció... L'equip gestor del pla i la mateixa xarxa podran analitzar les necessitats formatives del territori, especialment si compten amb l'instrument de l'Observatori de la Convivència¹³.

3.2 Segona fase: planificació i implementació de les accions

A partir del diagnòstic elaborat i la definició dels àmbits generals i prioritaris d'intervenció que se'n desprenen, caldrà elaborar el document del Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten els i les joves.

3.2.1. Redacció del Pla local per a la promoció de la convivència i prevenció de les violències: elaboració del PLPC

El pla ha de contenir totes les accions que s'emprendran al territori a partir del treball de diagnòstic i prioritització realitzat durant la primera fase. Com a document, ha de contenir també una introducció, la justificació del projecte, la base teòrica, els resultats de la diagnosi, la prioritització, els objectius, l'estructura de coordinació i xarxa i l'avaluació, tal com s'explica en el quadre següent:

Parts del document

Introducció: indica la importància del projecte per al territori, la transcendència de la temàtica, etc.

Justificació: explica per què en el territori en concret s'ha arribat a la conclusió que calia treballar al voltant de les violències, quina és la problemàtica local, quins antecedents hi ha de treball en aquest àmbit, com s'ha impulsat el procés inicial i a través de quina intervenció i amb quins recursos s'aconseguirà avançar en el compliment dels objectius marcats.

Base teòrica: ha de definir amb claredat els conceptes bàsics, establint un llenguatge comú de referència i des de quina perspectiva s'abordarà la temàtica.

Diagnosi: cal fer la descripció de situació del territori i resumir les dades més importants aportades per l'anàlisi elaborada (vegeu el punt 3.1 d'aquest capítol).

¹³ V. pàg. 53.

Prioritzacions: recordarem els àmbits i espais d'acció prioritària establerts per la Comissió Local de Seguiment.

Objectius: haurà d'incloure també estàndards/indicadors d'avaluació i el sistema d'informació per poder avaluar els indicadors.

Estructura del pla: definirem el sistema d'organització i de xarxa que hem creat.

Metodologia: els criteris metodològics que orientaran les nostres accions.

Accions: definirem acuradament la totalitat de les intervencions que s'emprendran, dividides en dos blocs, el primer centrat en la promoció de la convivència i el segon en l'atenció directa en situacions de violència (vegeu el punt 2.2).

Avaluació: definirem el nostre sistema concret d'avaluació, en què consisteix, qui la farà i quan.

3.2.2 Accions del Pla local per a la promoció de la convivència i prevenció de les violències: blocs i línies d'intervenció

Un cop elaborada la part més descriptiva del pla, cal abordar la definició de les accions per fer front a la problemàtica de la violència.

Les accions que ha de recollir el pla es poden dividir en dos blocs:

Bloc 1: accions centrades en la promoció de la convivència

Bloc 2: accions d'atenció directa en situacions de violència

Des de la perspectiva de la prevenció, les accions del primer bloc corresponen a la prevenció primària i les del segon a prevenció secundària i terciària.

D'altra banda, cal tenir en compte també, a l'hora de definir el mapa de les accions que es portaran a terme, els àmbits en els quals es desenvoluparan, és a dir, on es faran aquestes accions, i, per tant, caldrà tenir en compte tots els espais de socialització i les àrees temàtiques concretes que necessitaran actuacions específiques. Aquestes poden ser igualtat entre homes i dones, immigració, col·lectius específics –per exemple població gitana, grups concrets de joves amb conductes violentes...–, salut, exclusió, espai públic, conflicte d'arrel política, esport, bandes... la diagnosi del territori ens haurà indicat en quins àmbits caldrà actuar o no en el territori.

Mapa de les accions del PLPC			
Què fem?	Bloc 1. Accions per a la promoció de la convivència	Bloc 2. Accions per a l'atenció directa en situacions de violència	
	Prevenió primària	Prevenió secundària	Prevenió terciària
	Línia 1. Establiment d'un projecte local de treball sobre competències socials i personals. Línia 2. Disseny d'un programa de formació en educació per a la convivència i prevenció de la violència per a professionals, professorat, famílies, joves i voluntariat. Línia 3. Establiment d'accions de promoció de la convivència en infants i joves: A1. Acord local sobre missatges i normes consensuades A2. Actuacions a primera infància i escola infantil A3. Actuacions a escoles i instituts A4. Actuacions en espais d'educació no formal A5. Actuacions dins el Consell dels Infants i espais de participació juvenils A6. Actuacions en les famílies A7. Actuacions en la comunitat A8. Actuacions en àmbits específics	Eina 1: Sistema d'avisos.	Eina 2: Protocol d'intervenció Eina 3: Unitat de xoc Eina 4: Pla de treball I 1. Intervenció institucional I 2. Intervenció individual I 3. Intervenció grupal I 4. Intervenció familiar
On ho fem?	Espais de socialització: Escola, família, lleure, carrer, esport		
	Àmbits d'actuació: Igualtat entre homes i dones, immigració, col·lectius específics, salut, exclusió, espai públic, conflicte d'arrel política, bandes		

Bloc 1: accions per a la promoció de la convivència

Les accions que s'entenen de promoció de la convivència són les que anomenem actuacions de prevenció primària i es poden articular en tres línies:

- **Línia 1.** Establiment d'un projecte local de treball sobre competències socials i personals.
- **Línia 2.** Disseny d'un programa de formació en educació per a la convivència i prevenció de la violència per a professionals, professorat, famílies, joves i voluntariat.
- **Línia 3.** Establiment d'accions de promoció de la convivència en infants i joves.

Línia 1.

Establiment d'un projecte local de treball sobre competències socials i personals

Aquesta línia de treball central implica que tots els espais educatius del municipi es comprometin a treballar sobre les competències socials i personals reforçant les fortaleces internes del desenvolupament i maximitzant el potencial personal. Com hem vist, les habilitats per a la vida són centrals en qualsevol acció de promoció de la convivència. Actualment molts centres educatius ja estan duent a terme actuacions en aquest sentit, tot i que sovint sense resultats clars. Proposem que en l'àmbit local es creï un projecte amb tres objectius bàsics:

- Vetllar perquè en la majoria dels centres educatius del territori es treballin les competències socials i personals de manera eficaç i amb bons resultats.
- Sensibilitzar tant el professorat, com les famílies, l'alumnat i la comunitat de l'enorme importància d'aquests programes en l'educació (si s'implementen correctament) i la seva gran eficàcia no sols en la convivència, sinó també en altres temes clau: salut, drogodependències, sexualitat, orientació professional, valors...
- Establir una comissió local de seguiment que gestioni l'avaluació d'aquests programes, la posada en comú d'experiències diverses, la creació de línies de formació i sensibilització.

Aquesta línia de treball és complexa perquè necessita l'acord de les escoles i la seva voluntat d'entrar en un treball en xarxa i avaluació conjunta. Tanmateix, els esforços invertits en aquesta direcció ens poden dur a resultats molt importants, ja que la majoria dels enfocaments teòrics centren l'eficàcia de la prevenció de la violència en el treball sobre les capacitats personals i socials. Per tant, tot i la seva complexitat, val la pena intentar desenvolupar-la al màxim i cercar complicitats en les xarxes educatives ja existents (plans educatius d'entorn, projectes educatius de ciutat, iniciatives dels serveis educatius...) i, en concret, en la inspecció educativa i les direccions dels centres locals, però també les AMPA i les famílies.

Línia 2.

Disseny d'un programa de formació en educació per a la convivència i prevenció de la violència per a professionals, professorat, famílies, joves i voluntariat

Una altra línia d'actuació en prevenció primària, a més de la capacitació inicial comentada anteriorment, és la de crear accions formatives que permetin:

- Sensibilitzar sobre la problemàtica i la manera correcta d'abordar-la.
- Capacitar i fer professionals autònoms i autònomes per poder tirar endavant correctament les accions del pla.
- Capacitar i formar famílies i alumnes.

La formació és essencial de cara a la sostenibilitat del projecte, però sols podrà ser duta a terme amb una sensibilització prèvia que mostri la seva importància als destinataris potencials. A fi de tenir èxit, cal adaptar la proposta formativa a la realitat del territori (necessitats, horari, oportunitats, limitacions...).

Línia 3.

Establiment d'accions de promoció de la convivència en infants i joves

Aquesta tercera línia d'actuació és una part essencial del contingut del pla, ja que concreta les línies d'actuació identificades al marc teòric i les duu a la pràctica en els diferents àmbits i espais de socialització.

Les actuacions que componen la tercera línia de promoció de la convivència són les següents:

- A1. Acord local sobre missatges i normes consensuades.
- A2. Actuacions a primera infància i escola infantil.
- A3. Actuacions a escoles i instituts.
- A4. Actuacions en espais d'educació no formal.
- A5. Actuacions dins el Consell dels Infants i espais de participació juvenil.
- A6. Actuacions en les famílies.
- A7. Actuacions en la comunitat.
- A8. Actuacions en àmbits específics.

A1. Acord local sobre missatges i normes consensuades

Es tracta de tenir unes normes comunes de la convivència en tots els àmbits i institucions del territori. Proposem que des de la comunitat se'n presentin unes quantes (tres o quatre com a màxim) que seran iguals arreu del municipi (escola, esport, esplai, carrer...), reforçant així la unitat dels missatges al voltant de la convivència a la comunitat i per tant la seva eficàcia. Un exemple concret serien els tres missatges que proposa Dan Olweus (1993) en el marc escolar:

- No tolerarem cap agressió.
- Crearem canals protegits de comunicació on poder avisar de problemes i agressions (anònimament si cal).
- Ens esforçarem perquè ningú no quedi aïllat/ada.

Ser coherent amb aquestes normes suposa que s'ha d'actuar sempre que hi ha una agressió, que no es deixarà de banda i que s'investigarà fins a saber què ha passat i com, i que en cap cas l'agressor/a quedarà impune; que es treballarà per integrar tothom a les dinàmiques de grup (per exemple a l'escola, promovent l'aprenentatge cooperatiu), que s'acceptarà la diversitat (per exemple física) i s'evitaran les accions dels educadors/ores que afavoreixin etiquetats; que es crearan bústies, webs, telèfons... on trucar anònimament si cal, per avisar d'agressions.

No es tracta de detalls: aquestes normes impliquen canvis profunds en les institucions. El famós "és cosa de nens" davant d'una agressió entre infants o adolescents ha de desaparèixer i s'ha de motivar una reacció immediata de l'educador/a implicat/ada o de la policia local si el fet passa al carrer. D'altra banda, les agressions entre adolescents fora d'horari escolar o "fora de l'institut" no poden quedar esborrades de la feina del centre quan implica el seu alumnat.

A2. Actuacions a primera infància i escola infantil

En aquests espais, malgrat les aparences, es donen sovint conflictes relacionats amb l'ús de la violència per part dels infants. Es tracta d'un moment bo per treballar amb infants i famílies, sovint desconcertades pel fet que els seus fills/filles peguin o siguin pegats.

La proposta no considera el tema com un fet menor, sinó que el plantejar directament com a realment **important** en els espais que existeixi: llars infantils, espais de criança, educació infantil a les escoles. Una manera adequada de treballar en aquest entorn és fer-ho a través de l'expressió, el joc, la dramatització i el treball amb les famílies¹⁴.

¹⁴ Per a recursos concrets, vegeu el web www.tolerancespinning.org

En conseqüència, la transversalitat (que en aquest cas també té una dimensió interinstitucional) com a instrument metodològic que permet aplicar eficaçment un treball integral, és la clau de la implementació d'aquest model local, els objectius del qual són:

- Disminuir les agressions al territori.
- Promoure models positius de relació i resolució de conflictes.
- Reduir la tolerància de la violència en la comunitat.
- Implicar a tota la comunitat en canvis que afavoreixin la prevenció de les violències.
- Millorar la cohesió social.

1.5.4 Xarxa europea per a la prevenció: banc de recursos "Tolerance Spinning"

A través de la pàgina web elaborada pel projecte Tolerance Spinning (2003), creat per la Universitat de València, l'Ajuntament de Badia del Vallès i diversos ajuntaments europeus (Charleroi, Kilkis), en el marc del programa europeu Daphne III, es va promoure l'existència d'una comunitat virtual que fos punt de trobada, de socialització i d'intercanvi de coneixements, bones pràctiques i consultes de suport per als i les professionals que implementen projectes de prevenció de les violències.

Aquest banc de recursos formatius virtual⁴, que s'explica de forma més detallada a l'apartat quart d'aquesta publicació, posa a disposició dels i les professionals una important base de recursos concrets. Es pot consultar a: www.tolerancespinning.org.

⁴ V. pàg. 76

Procés per a la creació d'un Pla escolar de promoció de la convivència (Olweus, 1993)

1. Establiment d'una jornada de treball de la comunitat educativa (professorat, unitats familiars, alumnat, personal no docent...).
2. Definició de les accions i les normes entre tota la comunitat educativa per promoure la convivència i reduir la violència als centres educatius.
3. Implementació de les accions al centre.
4. Avaluació cada curs.

És important observar que moltes de les accions proposades es poden implementar a l'àmbit comunitari, compartint recursos de l'àmbit local i disminuint de manera molt important l'esforç que hauria de fer cada centre en solitari. D'altra banda, caldrà donar suport als centres des del Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves perquè arribin a bon port en els seus plans escolars, i, sobretot, assegurar que tots els plans escolars són harmònics entre si i amb el pla local. És essencial la presència dels centres i les AMPA, i si és possible de la inspecció educativa, a la xarxa local.

Més enllà de les accions específiques que puguin promoure els plans escolars, i segons el que hem vist en el marc teòric, i en concret des de l'enfocament de la *Whole Policy*¹⁹, és essencial que els centres promoguin estratègies eficaces de prevenció primària, com:

- Integrar dins la seva dinàmica tècniques d'**aprenentatge cooperatiu**, estratègies de desenvolupament del medi social escolar, estratègies de resolució alternativa de conflictes com la mediació, i estratègies d'educació en democràcia i drets humans. És a dir, que fomentar models de relació social positius passi a ser un eix central de l'escola.
- Utilitzar de manera sistemàtica activitats basades en **mètodes expressius** actius que permetin el treball sobre emocions, sentiments i valors. Donem un valor especial al teatre social, però també són molt adequades qualssevol de les activitats amb un contingut vivencial alt (joc, sortides, pràctiques esportives, dinàmiques, ioga, meditació, tai xí...) i en què la relació entre l'alumnat inclogui la cooperació i les emocions més que el nivell racional o estratègic.
- Proposem com una pràctica de valor alt la presència d'**educadors/ores socials** (adult proper) en el temps de pati²⁰. En cap cas es tracta de supervisar, sinó de persones dinamitzadores socioeducatives que potenciïn recursos interns del desenvolupament dels nois i noies i facilitin l'accés als recursos educatius no formals del territori, i esdevinguin així agents essencials de prevenció primària i secundària.
- Ús de la **investigació participativa** i de l'elaboració de materials sobre convivència pel mateix alumnat com a metodologia de treball entre adolescents. Per exemple, a Badia del Vallès, un grup d'alumnes va fer un vídeo explicant què era l'assetjament escolar i un altre va fer una fotonovel·la per promoure la mediació. Una bona oportunitat rau en el fet que els projectes de recerca de batxillerat es facin sobre temes vinculats a la convivència.

¹⁹ V. pàg. 29.

²⁰ Vegeu el projecte Schoolworkers de l'Ajuntament de Badia del Vallès: www.xtec.cat/lic/entorn/congres/Badia.

- La **implicació dels mateixos joves**, en el propi procés de prevenció de les violències (*Peer Training*²¹, estructures de mediació, delegats...). Una de les metodologies més potents és el **treball entre iguals**. El grup d'iguals i les amistats són una de les coses que les persones joves valoren més i, per aquest motiu, tenen un pes fonamental en la construcció de la seva identitat. Els grups aporten molts avantatges a les persones que els integren, però també demanen, en alguns moments, un preu elevat per formar-ne part. La pressió del grup pot proporcionar oportunitats per a l'aprenentatge d'habilitats socials i contribuir a establir valors socials, però també poden servir de norma a partir de la qual es jutjaran ells i elles mateixes i donaran o negaran suport emocional en situacions determinades. És per això que es pot aprofitar el treball entre iguals per ajudar a reforçar la conducta i servir com a model de comportament.

A4. Actuacions en espais d'educació no formal

Caldrà treballar perquè cada espai d'educació no formal i de lleure (casal infantil, ludoteca, casal de joves, activitats esportives, reforç escolar, activitats extraescolars...) inclogui normativa, objectius i accions per a la promoció de la convivència dins del seu projecte de centre.

Els espais d'educació no formal tenen gran importància en aquest procés, atesos els models de referència que s'hi creen i l'acció dels monitors/ores, diferents al familiar i l'escolar. Cal aprofitar aquest espai per fer viure a nois i noies una mateixa línia educativa arreu. L'ús de la normativa comuna i la presència dels espais de lleure a la xarxa local són centrals en aquest sentit.

A5. Actuacions dins el Consell dels Infants i espais de participació juvenil

Com ens assenyalava el desenvolupament positiu dels joves²², l'infant/jove pot ser interlocutor/a en la seva relació amb la comunitat, i, com a tal, portador/a de drets i de responsabilitats. Les iniciatives en aquest sentit (Consell d'Infants, taules joves, fòrums, assemblees, participació als centres escolars...) permeten desenvolupar aquesta línia teòrica.

Si en el municipi hi ha un Consell dels Infants en el marc del projecte la Ciutat dels nens (Tonucci, 2001), aquest pot funcionar com a grup d'experts/es i fer propostes per fomentar la convivència. En la mateixa línia, és important aprofitar les formes d'organització juvenil que ja hi ha al municipi (fòrums, assemblees, taules, entitats...) o bé organitzar grups de discussió o espais de participació en el cas que no n'hi hagi (o per complementar els ja existents), amb funció assessora i deliberativa per a les accions que s'estiguin duent a terme.

Els infants i joves són els millors experts sobre ells i elles mateixes i llurs aportacions són centrals a l'hora de dissenyar estris eficaços de treball. Òbviament, també hauran de formar part de la xarxa local.

A6. Actuacions en les famílies

Les famílies són, en tota intervenció comunitària i educativa, un element essencial. Com hem vist a l'enfocament ecològic²³, actuar sobre infants i joves sense fer-ho sobre les famílies seria perdre de vista el funcionament de la realitat. Cal establir accions de formació i sensibilització específiques sobre convivència i prevenció de la violència a partir de les dinàmiques educatives que ja estiguin en marxa en els territoris (escoles de família, AMPA, espais familiars...). També cal crear espais de debat i avaluació del que s'està fent en els quals les famílies puguin opinar i intervenir.

²¹ Concepte anglès les sigles del qual responen a primària, emocional, energia i recuperació; es tracta de cursos d'alliberament emocional, dissenyats per acompanyar a portar el cos i els sentiments cap a un procés de curació.

²² V. pàg. 28.

²³ V. pàg. 27.

Les famílies han d'esdevenir aliades en aquest procés, ja que tenen una situació central de gran importància, mediant entre l'escola i els nois i noies (mesosistema escola-família). Poden reforçar o igualar el treball de l'escola, però també pressionar l'escola perquè no miri a una altra banda davant les agressions. Per això és fonamental que estiguin integrades a la xarxa local, directament o a través de les AMPA, i que participin en els plans escolars.

A7. Actuacions en la comunitat

El treball no seria complet sense la dimensió de la comunitat com a unitat, és a dir, com a sistema que inclou la família, els infants, el veïnatge, els polítics i polítiques, les associacions, els i les professionals del territori...

La comunitat pot afavorir i normalitzar actuacions no òptimes o a la inversa, contribuir a fer-les poc acceptables i disminuir-les. L'àmbit comunitari ens dona l'oportunitat de reforçar el paper educador de la comunitat impulsant campanyes de sensibilització, promovent el teatre social en els grups de teatre locals, treballant amb els mitjans de comunicació d'abast local o comarcal, afavorint la mediació comunitària...

A8. Actuacions en àmbits específics

Depenent de la realitat de cada territori i dels resultats del diagnòstic, serà convenient crear intervencions en àmbits específics en els quals s'hagi detectat un conflicte o en què calgui intervenir preventivament. Per exemple, poden donar-se problemàtiques relacionades amb la xenofòbia o les relacions entre comunitats del territori, pot haver-hi presència de conflictes o agressions relacionats amb algun tipus d'activitat política, o una presència alta de violència masculista, o per acció de bandes, o poden donar-se problemàtiques en l'ús de l'espai urbà (per exemple conflictes entre joves i veïnat per temes relacionats amb el soroll o certs hàbits d'ús d'aquest).

És important tenir en compte que hi ha visions i pràctiques diferents sobre la violència, també que la violència al territori pot anar molt lligada a factors d'exclusió social o col·lectius amb necessitats específiques. Caldrà, en aquests casos, crear accions específiques per afrontar cada temàtica.

Bloc 2: accions per a l'atenció directa en situacions de violència

En prevenció de les violències, les accions més eficaces són les de prevenció i les que es fan en grup, tot i així, quan es dona una agressió cal respondre de manera immediata. És per això que el PLPC, a més de tenir un primer bloc d'actuacions de prevenció primària, ha de tenir un segon bloc d'accions i estris d'intervenció que permetin una resposta efectiva a qualsevol situació que es doni al territori (prevenció secundària i terciària). Anomenem aquest conjunt d'accions d'atenció directa a les persones joves implicades en situacions de violència. Aquest sistema està compost per quatre eines:

Eines per a l'atenció directa de les persones joves implicades en situacions de violència

Eina 1. Sistema d'avisos

Eina 2. Protocol d'intervenció

Eina 3. Unitat de xoc

Eina 4. Pla de treball

Eina 1.
Sistema d'avisos

El sistema d'avisos, dels quals ja hem parlat als plans escolars de promoció de la convivència²⁴, ha de ser un **espai de comunicació protegida** i, per tant, anònim si la persona que s'hi adreça ho vol. Pot consistir en bústies a l'escola, un número de mòbil on adreçar SMS, una adreça de correu electrònic... i també en accessibilitat a persones a qui alertar d'un cas de violència: iguals (mediadors/ores, membres del Consell dels Infants...) o adults (tutors/ores, mestres concrets, educadors/ores, pares/mares...). Els avisos es centralitzen en el servei municipal gestor del PLPC.

Eina 2.
Protocol d'intervenció

Aquesta eina és una peça clau, i per això ha d'estar consensuada per tots els agents implicats. El Protocol d'actuació ha de definir amb tota claredat **què cal fer, qui ha d'actuar i quin és el circuit** d'avís i derivació en cas d'agressió, responnent a la tipologia d'agressió i els principis bàsics enunciats al marc teòric del PA. Cada territori tindrà agents i característiques concretes que li aconsellaran un tipus o altre de circuit, però sempre el protocol haurà de ser clar per a tothom, realment consensuat i caldrà avaluar-lo periòdicament. El lideratge del servei municipal gestor serà bàsic per fer-lo efectiu i creïble.

Eina 3.
Unitat de xoc

Per activar el protocol i les diferents intervencions que es posaran en marxa, proposem la constitució d'una unitat de xoc, un petit grup de persones expertes que elaborarà una resposta ràpida (com a màxim una per setmana) a cada cas. Un exemple de composició per a una unitat de xoc és la següent:

- Un/a referent municipal: educador/a municipal (educador/a, psicòleg/òloga, pedagog/a...).
- Un/a referent de l'espai en què s'hagi produït l'agressió.
- Un/a psicopedagog/a (EAP) o un/a psicòleg/òloga (municipal, del CAP, col·laborador extern...).

La composició de la unitat de xoc, però, serà diferent per a cada situació: si el cas es produeix a l'escola A, caldrà un/a professional d'aquest centre; si és en l'activitat esportiva C, caldrà un monitor/a de l'activitat, etc. L'única figura comuna a totes les unitats de xoc serà la de l'educador o educadora municipal, ja que és una peça clau en el procés perquè assegurin la coherència de totes les actuacions encara que es duguin a terme en espais diferents.

Aquesta situació implica que l'educador/a ha de tenir una formació profunda en els aspectes teòrics i pràctics del PLPC. El perfil professional habitual d'aquestes persones sol ser d'educació social, però també pot ser d'un/a llicenciat/ada en pedagogia o psicologia. Una persona psicòloga seria òptima, però en el cas que no tingui a l'abast, es podria tenir com a assessor/a extern/a i delegar-li part de les intervencions més específiques.

²⁴ V. pàg. 44.

²⁵ La presència del psicopedagog/oga o psicòleg/òloga és altament recomanable però no imprescindible, sempre que l'educador/a hagi estat format de manera específica en aquests temes.

Possibles composicions de les unitats de xoc				
	Lloc on s'ha produït l'agressió			
	Escola	Activitat extra-escolar o Esportiva	Equipament de lleure	Carrer
Referent municipal	Educador/a	Educador/a	Educador/a	Educador/a
Referent de l'espai on s'ha produït l'agressió	Tutor/a, mestre de confiança, cap estudis...	Monitor/a, professor/a, ...	Educador/a de carrer...	Monitor/a
Psicòleg/òloga	EAP	Psicòleg/òloga municipal	Psicòleg/òloga municipal	Psicòleg/òloga municipal

Eina 4. Pla de treball

La unitat de xoc analitza els avisos i recull més informació sobre el que ha passat realment, a partir de la qual es decidirà si el cas requereix o no una intervenció. En cas que es decideixi que sí, s'organitzarà un pla de treball que mirarà d'abordar, en la mesura que sigui possible, quatre línies d'intervenció: **intervenció institucional, intervenció individual, intervenció grupal i familiar**²⁶ des de la vessant socioeducativa, entenent que la violència es pot desaprendre.

1. Intervenció institucional

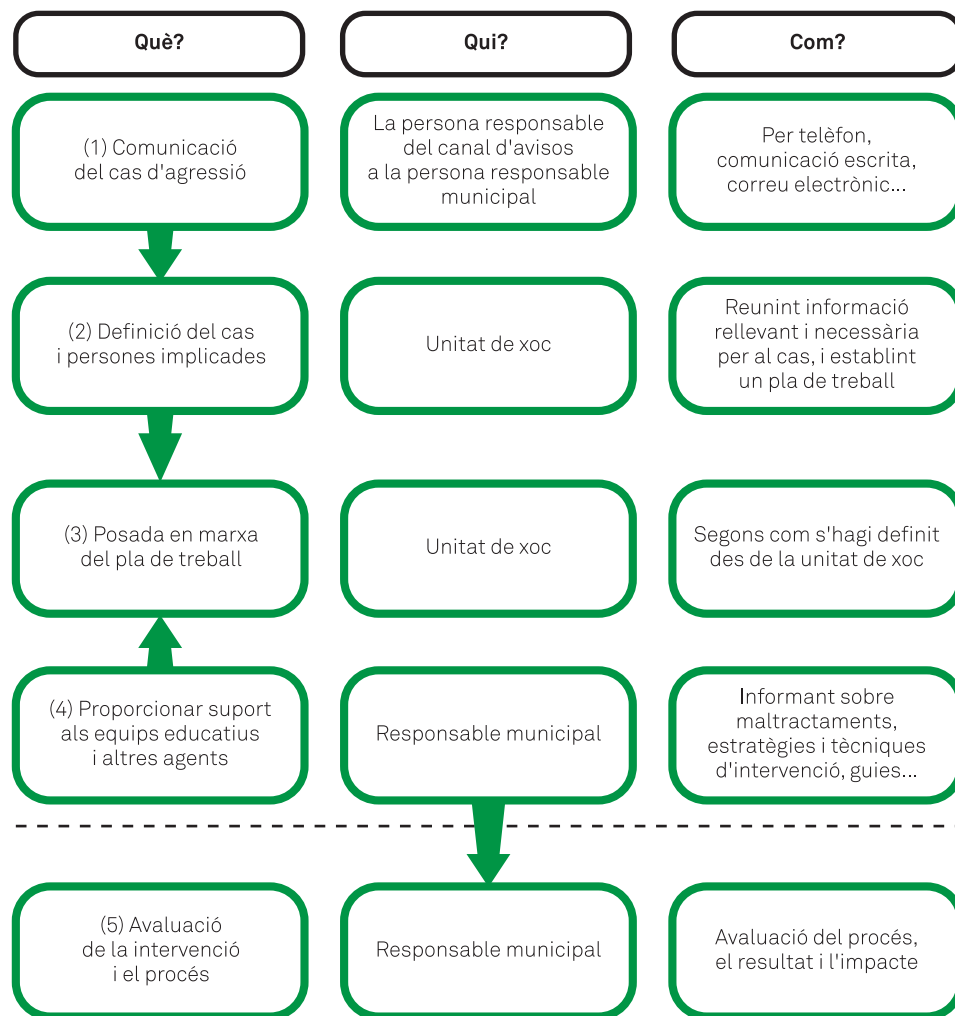
A partir dels canals d'avís creats, es detecta un cas de violència. A cada centre o espai, hi ha una persona responsable de fer arribar l'avís a la persona referent del dispositiu d'avisos (responsable municipal), que és qui centralitza els avisos. Aquesta persona convoca la unitat de xoc, la qual reuneix la informació necessària sobre el cas per analitzar-lo i definir-lo correctament.

Un cop definida la situació i les persones implicades, la unitat de xoc emprèn mesures urgents per aturar i afrontar la situació. Qualsevol agressió s'ha d'aturar en el moment que es produeix i no pot esperar, després s'estableix un pla de treball, que pot trigar una mica més, però tampoc no pot anar més enllà d'un parell de setmanes, en què es definirà qui farà cada part del pla.

El dispositiu local a través de la figura de la persona responsable municipal ha de donar suport als equips educatius i als agents que apliquen el pla d'acció: informació sobre el maltractament, estratègies i tècniques d'intervenció i guies per desenvolupar actuacions, materials, criteris teòrics... D'altra banda, s'encarregarà d'assegurar l'avaluació del pla de treball i del procés. L'existència d'un protocol local d'actuació que defineixi clarament **què, qui i com** s'actua en cas d'agressió pot afavorir molt l'eficàcia de la intervenció.

²⁶ CEREZO, 1997.

Quadre 8. Circuit d'actuació institucional en cas d'agressió.

1.2. Intervenció individual

La intervenció individual gira entorn de l'**aprenentatge de les habilitats socials** necessàries per establir relacions interpersonals apropiades amb els iguals a través de programes de treball específics. Recordem que la violència s'aprèn i com a tal es pot desaprendre.

Les actuacions es donen en tres nivells:

- **Amb la víctima.** A partir de la creació d'un clima de confiança en què pugui expressar obertament la seva situació s'ha de realitzar un programa de competències socioemocionals individual per millorar les seves estratègies d'autoprotecció, assertivitat, autoestima, comunicació i solució de problemes.
Es podria fer un programa d'entre quatre i sis sessions de 30'-45' minuts dut a terme per la persona designada per la unitat de xoc (un dels seus membres, un tutor/a, un educador/a o psicòleg/òloga/extern...²⁷) i que ha estat formada de manera específica en la matèria.

²⁷ Sempre serà millor, si podem, que aquestes sessions les faci un o una psicòloga que pot ser extern/a amb qui col·laborar puntualment quan es donin casos efectius de violència.

- **Amb l'agressor/a.** El treball ha de permetre aturar les intimidacions i fer una intervenció en competències socials a través del desenvolupament de l'empatia, l'autocontrol i l'assertivitat. Com en el cas anterior, es tracta d'un programa d'entre quatre i sis sessions de 30"-45" minuts dut a terme per la persona designada per la unitat de xoc. En el cas que els agressors/ores siguin diversos, aquesta intervenció es podrà fer en grup.
- **Amb l'agressor/a i víctima conjuntament** (si és indicat). Se suggereix abordar el problema a través d'un espai on víctima i agressor/a puguin trobar-se, evitant al·lusions a la culpabilitat i destacant el propòsit d'aconseguir una solució per a totes dues persones, així com la seva integració efectiva en el grup.
Aquest espai solament serà possible després del treball individual i, en alguns casos, podrà ser indicat no fer-lo, depenent de la intensitat de l'agressió i el dolor que encara senti la víctima.

Recordem que la mediació no és apropiada en la relació víctima-agressor/a: una mediació es pot fer quan dues persones es troben al mateix nivell i una víctima no és mai al mateix nivell que l'agressor/a.

I 3. Intervenció grupal

Tenint en compte que les agressions i el maltractament són fenòmens complexos que afecten tot el grup (per exemple, el grup classe), és important promoure en els nois i noies que no s'hi han vist directament implicats (observadors/ores) **una actitud activa unitària a la desaprovació**, cosa que contribuirà a crear un clima de rebuig a l'agressió i permetrà prevenir les situacions conflictives i intervenir-hi. Els eixos bàsics d'actuació són:

- Desenvolupar sessions de discussió i cerca d'actituds alternatives que intensifiquin la identitat i la cohesió del grup.
- Treballar l'empatia amb les víctimes i analitzar de forma ètica el problema del maltractament ressaltant la condició d'indefensió de la víctima.

I 4. Intervenció familiar

El treball principal amb les famílies, tant de les víctimes com dels agressors o agressores, consisteix a arribar a transmetre la gravetat de la situació i la **necessitat de la seva implicació** en la resolució de la situació.

Cal proporcionar estratègies per afrontar com a pares i mares la situació i estar en millor disposició per ajudar el seu fill/a a superar-la positivament. Cal tenir en compte que algunes famílies aproven els comportaments agressius o que no els donen importància i que en alguns casos, aquesta part del treball no es podrà fer.

3.3. Tercera fase: seguiment, avaluació i recerca

Un cop dutes a terme la primera i la segona fase del Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten els i les joves (PLPC), s'ha d'iniciar el seguiment i l'avaluació de les intervencions realitzades per poder comprovar si les nostres intervencions han provocat canvis reals en aquelles situacions que es volien millorar en un inici.

És per aquesta fase que serà molt útil l'**Observatori de la Convivència**, l'òrgan amb el qual comprovarem si les intervencions realitzades provoquen els canvis que ens havíem plantejat aconseguir o no. Serà, per tant, aquest instrument el que farà les funcions de seguiment i avaluació, però també de recerca i sensibilització. Podem dir que l'Observatori fa la feina (seguiment, avaluació, informes, recomanacions...) que ha de permetre als i les responsables del projecte i a la xarxa local prendre les decisions necessàries per modificar la implementació del PLPC.

La composició d'aquest òrgan pot ser diferent segons les necessitats del procés: més institucional, amb representants de diferents sectors; més tècnica; o mixta, amb presència tant tècnica com institucional. Cada territori haurà de trobar el seu equilibri.

Possibles composicions de l'Observatori de la Convivència	
Dimensió reduïda	Dimensió extensa
Regidor/a responsable del PLPC	Regidor/a responsable del PLPC
Responsable tècnic/a	Tinent d'alcalde de l'àrea corresponent
Assessor/a tècnic/a científic/a	Responsable tècnic/a
Inspector/a d'educació	Assessor/a tècnic/a científic/a
Representant AMPA	Inspector/a d'educació
Representant alumnat	Representant centres primària
	Representant centres secundària
	Representant AMPA primària
	Representant AMPA secundària
	Polícia local/Mossos d'esquadra
	Tècnic/a esports
	Tècnic/a joventut
	Tècnic/a infància
	Representant alumnat

L'objectiu de l'Observatori de la Convivència és permetre prendre les decisions necessàries per modificar la implementació del PLPC, ja que serà l'instrument encarregat de fer les funcions de seguiment i avaluació, al mateix temps que recerca i sensibilització.

Funcions de l'Observatori de la Convivència	
1. Seguiment de les accions	Seguiment de la implementació
2. Avaluació	Avaluació del procés Avaluació de l'eficàcia de les accions Avaluació de l'eficàcia global de la intervenció
3. Recerca	Creació de coneixement i experimentació Actualització del diagnòstic Creació d'informes, jornades i sensibilització

3.3.1 Seguiment de les accions

L'Observatori ha de fer el seguiment de la implementació del pla i ha de prendre les decisions necessàries per facilitar-ne l'avaluació. Ha de reunir tota la informació sobre les accions realitzades i ha de permetre controlar l'evolució de les violències al territori.

3.3.2 Avaluació

Per poder fer un seguiment acurat del treball del pla, corregir les intervencions i estratègies no òptimes, millorar l'adaptació a la realitat, poder programar i planificar correctament, caldrà disposar d'un bon instrument d'avaluació.

Tenint en compte que cada municipi desenvoluparà una versió pròpia del pla, es proposa un model d'avaluació obert que suggereix unes directrius i unes estratègies adaptables a cada realitat. Atesa la complexitat d'avaluar una intervenció que implica tants agents i té tants nivells, es requeriran com a mínim **tres tipus diferents d'avaluació**: sobre el procés, sobre l'eficàcia de les accions i sobre l'eficàcia de la intervenció en infants i joves.

a) Avaluació del procés de desenvolupament del pla local. Aquesta avaluació inclou el diagnòstic i el seu propi procés de consens i difusió, l'establiment i funcionament de la xarxa local i l'Observatori, així com de les coordinacions i l'entesa amb els departaments municipals, agents externs i ciutadania. Es necessitarà la realització de registres de seguiment, actes i la recollida de dades que permetin analitzar la dinàmica de les reunions, la comunicació interna i externa, la implicació dels agents, l'eficàcia de la coordinació i les resistències detectades.

b) Avaluació de l'eficàcia de les diferents accions dutes a terme. Tenint en compte l'amplitud i la diversitat de les actuacions, és necessari articular un sistema d'avaluació que ens proporcioni informació sobre l'eficàcia de cadascuna. Se suggereixen algunes estratègies a emprar:

- Les entrevistes a infants i joves, professionals i famílies són d'utilitat per determinar l'impacte del treball de sensibilització (és a dir, si la comunitat ha pres consciència de la necessitat d'un bon nivell de convivència per a la qualitat de vida de la ciutat i la convivència és un tema que afecta tota la comunitat).
- L'ús de qüestionaris, autoinformes i heteroinformes és idoni per avaluar l'eficàcia del treball en competències personals i socials i conèixer si les accions de formació permeten entendre millor la problemàtica de la violència i la necessitat d'abordar a través d'un treball educatiu.
- L'observació participativa, les entrevistes als col·lectius implicats i els grups de discussió són les estratègies més adequades per avaluar l'eficàcia de les accions en els diferents àmbits específics d'intervenció (escola, espais d'educació no formal, famílies, etc.). Es recomana posar l'accent en l'avaluació del treball sobre emocions, sentiments i valors, el treball cooperatiu i l'ús de l'expressió.

- Els registres d'actuacions dutes a terme, les entrevistes amb les persones implicades, els professionals de l'àmbit en el qual s'ha produït l'episodi de violència i amb les famílies, així com els qüestionaris d'avaluació de les competències socials específiques treballades, són les estratègies bàsiques per a l'avaluació de l'atenció directa.

c) Avaluació de l'eficàcia global de la intervenció sobre infants i joves. No n'hi ha prou amb l'avaluació de les accions per saber si estem progressant en els objectius de la intervenció: necessitem saber si el conjunt d'accions és eficaç respecte als objectius plantejats de cara als i les joves. Per proporcionar dades sobre l'eficàcia global considerem d'utilitat dues estratègies:

- La primera ha de dirigir-se a comprovar el canvi en infants i adolescents en termes de si la intervenció ha produït una millora de les relacions interpersonals i una disminució dels problemes de violència, així com un canvi d'actituds en al tema. Per a això, es pot utilitzar un model pretest/posttest aplicant els instruments d'avaluació elegits en els dos moments de mesura i, si és possible, comparant els resultats amb els d'una població de condicions socioculturals semblants.
- La segona estratègia consisteix a avaluar la percepció de l'efectivitat de la intervenció des d'una triple perspectiva: la d'infants i adolescents, la dels i les professionals, i la de les famílies, preguntant directament si s'han observat canvis i en quina direcció.

Proposem fer una avaluació al final de cada curs, a partir de la qual l'Observatori farà públics els resultats i permetrà una planificació acurada del curs següent. Hauran d'intervenir-hi els diferents agents que participin en les accions (joves, professionals, famílies, comunitat...) a partir del disseny d'avaluació que es faci des de l'Observatori i els instruments creats (informes, registres, qüestionaris, estudis...).

3.3.3 Recerca i creació de coneixement

L'Observatori té també com a funció desenvolupar **les investigacions i els estudis** necessaris per millorar el coneixement de la situació, l'avaluació dels resultats o disposar de material de treball directament aplicable. Ha de promoure i coordinar l'experimentació, i la seva cristallització en creació de coneixement. L'organització de sessions de treball, taules rodones o seminaris periòdics amb persones expertes pot ser una manera intel·ligent d'anar actualitzant el coneixement, introduir noves perspectives i aprofundir en la seva socialització entre els agents del territori.

D'altra banda, l'Observatori pot encarregar estudis per actualitzar el diagnòstic i fer informes de difusió de resultats (amb un paper important en la sensibilització del territori i el reforç del procés, en constatar públicament la seva utilitat i, per tant, el sentit de l'esforç comunitari dels agents).

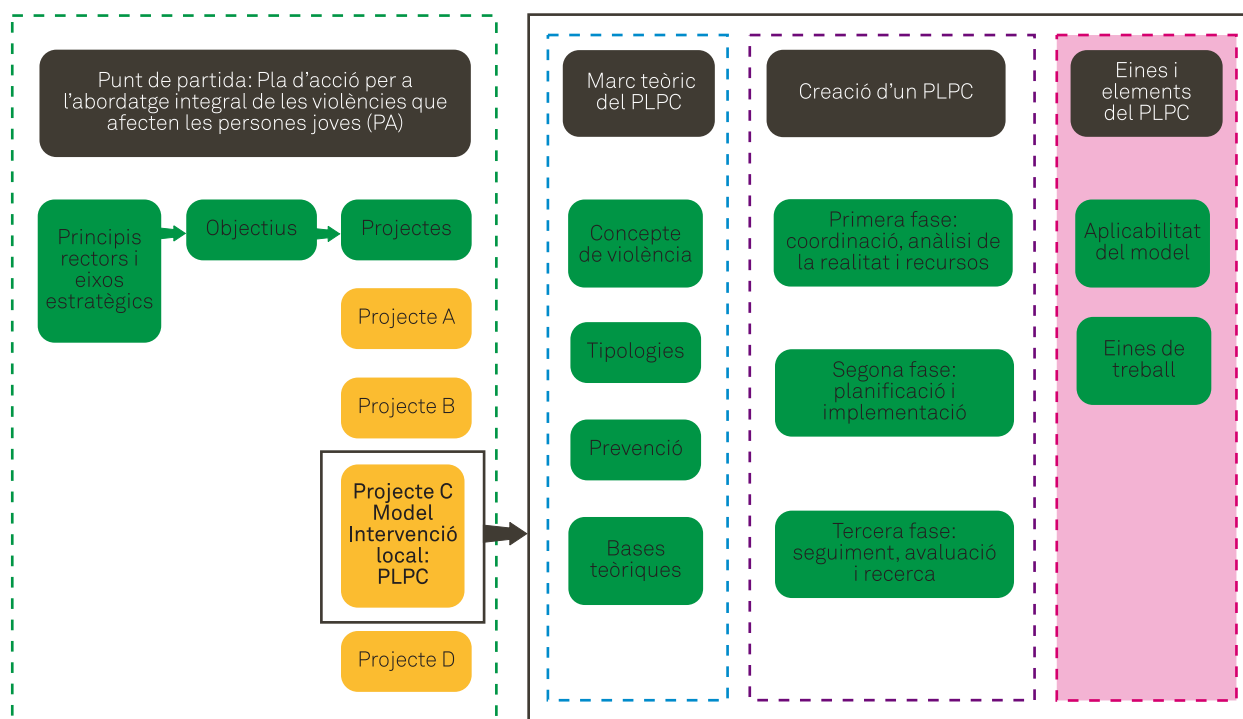
Per a la difusió de bones pràctiques pot ser d'utilitat la pàgina www.tolerancespinning.org (Viguer, Avià i Bañuls, 2008), que recull experiències i recursos pràctics en l'àmbit de promoció de la convivència a escala europea.

This image shows a full page of a document template. It consists of a white background with evenly spaced, horizontal green lines running across the entire width of the page. There are no margins, text, or other markings present.

Aquest darrer apartat presenta algunes eines i els elements a tenir en compte per dur a terme el model d'intervenció local explicat al capítol anterior. Es tracta de transferir el coneixement generat de la implementació pilot dels tres plans locals de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC) realitzats, per donar pautes i guies per als i les professionals de joventut que vulguin encetar un treball de prevenció de les violències en el seu municipi.

Quadre 9. Esquema del apartats de la publicació

Apartat IV. Eines i elements per a la posada en marxa d'un Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)

Apartat I. Punt de partida: el Pla d'acció per a l'abordatge integral de les violències que afecten les persones joves (PA)

Apartat II. Model d'intervenció local: marc teòric

Apartat III. Model d'intervenció local: creació d'un Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)

Apartat IV. Eines i elements per a la posada en marxa d'un Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC)

Aquest capítol té dos blocs: un primer sobre l'aplicabilitat del model d'intervenció local, és a dir, un recull sobre les condicions mínimes necessàries que ha de complir un municipi perquè es pugui portar a la pràctica el model teòric de PLPC; la compatibilitat amb altres plans d'acció locals, i les variacions que poden donar-se del model original. I un segon bloc amb eines de treball: un conjunt d'instruments i pràctiques per a la prevenció realitzades i contrastades que poden ser utilitzades per qualsevol municipi que vulgui encetar un treball en prevenció de les violències en l'àmbit de la joventut.

4.1.1 Condicions mínimes d'aplicabilitat

4.1. Aplicabilitat del Model d'intervenció local

El model que proposem de PLPC permet un gran nivell de flexibilitat, tot i que hi ha unes condicions mínimes que s'han de complir per poder-lo implementar amb garanties d'èxit: **acord polític, lideratge, competència tècnica, recursos i assessorament.**

a) Acord polític. Sense un acord polític (si és possible del Ple i amb l'acord de la majoria de l'oposició) el model té poques garanties d'èxit. Fàcilment acabarà sent una aventura en solitari del personal tècnic que l'iniciï i, per tant, una col·lecció més o menys reeixida d'accions sense continuïtat. A fi d'arribar a un PLPC que impliqui la comunitat i els seus agents, cal un compromís polític explícit, és a dir, cal que l'Ajuntament (com a institució) es comprometi públicament a donar prioritat al tema de la convivència, mobilitzar la comunitat i les institucions que incideixen en el territori i aportar els recursos que calguin. D'altra banda, és difícil que s'arribi al nivell de transversalitat i la col·laboració dels departaments municipals necessària per tirar endavant el pla sense un suport polític profund, clar i convingut.

b) Lideratge. El pla ha de tenir un lideratge clar i únic en la figura d'un servei, una regidoria o un/a tècnic/a, encara que funcioni a través d'un equip. Aquest lideratge ha de ser sòlid i ha de comptar amb un suport explícit polític, tècnic i comunitari. Si el departament de joventut no té la capacitat de lideratge suficient, caldrà buscar aliats i àrees que comparteixin el projecte (altres regidories, alcaldia, personal tècnic amb incidència dins l'ajuntament...).

c) Competència tècnica. L'equip que lideri el procés ha de tenir la competència tècnica per fer-ho; això significa que ha de tenir formació específica o bé ha de comptar amb persones assessores expertes. Un projecte d'aquesta profunditat no es pot improvisar sense tenir molt clars els seus conceptes bàsics i els possibles desenvolupaments. No tothom pot saber de tot, per això podem utilitzar persones expertes en fases determinades: per fer el diagnòstic, per crear i dinamitzar la xarxa local, per impulsar els processos amb les escoles, per gestionar l'Observatori, per assessorar sobre les accions... Cada municipi tindrà demandes diferents i necessitats diferents que s'hauran de respondre sempre rigorosament, i si per això cal accedir a personal expert, no hem de dubtar a fer-ho. A més a més, aquest personal expert sovint pot fer un rol "neutre" que faciliti el consens entre serveis i agents.

d) Recursos. Aquest model de treball necessita relativament pocs recursos, ja que es tracta no tant de fer coses noves, sinó d'aconseguir que tots els agents del territori assumeixin la convivència com una prioritat i posin en marxa estratègies diverses per promoure-la des dels seus espais i àmbits diaris d'actuació. Per això insistim en la capacització dels membres de la xarxa local, que és el que ens acabarà duent a la real aplicabilitat i sostenibilitat de la intervenció.

Ara bé, necessitarem uns recursos mínims que dependran també de l'extensió i la complexificació del territori. Sense dubte, caldrà que el o la professional que lideri el projecte tingui un alliberament horari suficient per fer les tasques de coordinació del projecte. Desaconsellem la contractació d'una persona externa per fer aquesta funció, ja que serà precisament algú "extern" i amb poca influència dins l'organització.

Caldrà calcular les hores de coordinació que necessita el projecte i, suposant que la persona coordinadora sigui, posem per cas, el tècnic/a de joventut, valdrà més la pena contractar una persona que el substitueixi en altres tasques més estàndards i li deixi les hores necessàries per a la coordinació. Tanmateix, si ens cal, podem contractar algú de suport, però no com a responsable del projecte.

D'altra banda, necessitarem en diferents moments l'actuació de psicòlegs/òlogues per a intervencions individuals, disseny d'intervencions en grups, etc. Potser aquesta demanda es pot cobrir per personal del territori (psicòlegs/òlogues d'EAP, serveis socials...), però si no fos així, caldrà tenir algun contacte per a quan faci falta.

A altres nivells caldrà pressupost per a trobades, formacions, assessorament, alguna campanya específica, tallers als centres escolars i famílies... res que no pugui sortir d'una revisió dels pressupostos corrents prioritzant la convivència.

Aquesta contenció en el pressupost té la funció de facilitar la posada en marxa del projecte, però també la seva sostenibilitat.

e) Assessorament. Un assessorament tècnic o científic és absolutament necessari per assegurar la correcció de la implementació del projecte i la progressiva capacitació dels seus promotors. Com ja hem comentat, aquesta línia ha de dur cap a l'autonomia del procés. El model en si no té cap sentit si no és aplicat a un territori concret, i aquesta aplicació suposa un treball d'adaptació profunda del model que requereix assessorament tècnic.

4.1.2. Compatibilitat amb altres plans locals (plans educatius d'entorn, plans locals d'inclusió social, plans de convivència, etc.)

El PLPC és perfectament compatible amb altres plans que s'estiguin implementant al municipi sempre que es tingui una certa "intel·ligència de xarxa" i es puguin aprofitar els processos en marxa sense sobrecarregar els esforços de la comunitat. Tanmateix, el pla haurà de comptar amb una càrrega clara de "prioritat" dins dels altres plans als quals es remeti (més endavant ho trobem explicat²⁸).

4.1.3. Variacions sobre el model bàsic segons les necessitats i possibilitats del territori

El model proposat es defineix per una estructura i unes característiques que li donen la seva especificitat, que tot i ser invariables en principi (si no perdria unitat i coherència), permeten fer adaptacions amb una certa facilitat a la diversitat de les realitats i les dinàmiques de cada territori. El paper de l'assessorament en aquest moment és clau.

L'aplicació al territori ens permet ajustar els passos a seguir de l'estructura del model a les característiques concretes de cada situació. Tanmateix, les característiques bàsiques del PLPC explicades al capítol tercer han de servir com a guia i cal respectar-les en tot moment si volem aplicar el model esperant eficàcia en els seus resultats.

La flexibilitat del model d'intervenció local ens ha de permetre, per exemple, adaptar-nos a les situacions següents:

a) Tenim problemes per fer la diagnosi

El municipi es troba sense pressupost per fer una diagnosi completa, o bé ja disposem d'una altra anàlisi de la realitat (del pla local de joventut, del pla d'igualtat, del pla local d'inclusió) que parcialment pot cobrir part de la informació que necessitem.

En aquest cas, caldrà igualment fer un treball de sensibilització sobre la importància del pla, a través de referències a la bibliografia general (la violència afecta tots els territoris sense excepcions) i de l'elaboració de les dades disponibles. Podem crear un grup de treball interdisciplinari que redacti un document de treball que acabi sent consensuat pels agents de la comunitat i a partir del qual es pugui iniciar el procés de sensibilització sobre la importància de treballar en convivència i la creació de la xarxa local. Al procés s'hi poden afegir grups de discussió amb joves, famílies, professionals... segons les possibilitats.

²⁸ V. pàg.62.

En aquest cas, tindríem un diagnòstic més feble, més aviat un estat de situació, i un procés menys profund. Tanmateix mantindríem la línia general del model: un estat de situació consensuat, que permet sensibilitzar la comunitat i els seus agents per passar a l'acció i arribar al tram següent: la xarxa local.

b) No podem crear la xarxa local

Pot donar-se la situació que el territori ja té altres o moltes xarxes i que hi ha una saturació d'espais de coordinació i reunió que no permeten obrir-ne de nous. O bé que els agents que voldríem a la xarxa no hi estiguin interessats per diverses raons.

En el primer cas, que hi hagi al territori altres xarxes i saturació d'espais de coordinació, caldrà adaptar les necessitats del procés a la realitat. Què és el que és estrictament necessari de la xarxa local? Primer de tot, que els agents entenguin la importància del treball sobre convivència i la necessitat de treballar-hi; segon, que es facilitin les accions; tercer, que hi hagi la possibilitat de concretar estris a escala local (protocol, unitat de xoc), i finalment, que la comunitat estigui informada del que es fa i dels seus resultats.

Si no tenim una xarxa local específica per al treball en convivència, la situació se'n complica i el treball esdevé més difícil. Caldrà aleshores substituir la xarxa com a institució per circuits de comunicació i treball més limitats i regionals que haurem de reunir i enllaçar: nosaltres serem el pal de paller d'aquesta xarxa inexistent o poc existent.

Per exemple, haurem de treballar per posar el tema de la convivència dins de l'agenda del pla educatiu d'entorn o el pla local de joventut. En les reunions col·lectives o individuals amb els centres escolars i les AMPA haurem de treure el tema, igual que amb les associacions o dins de l'Ajuntament.

Haurem d'anar fent pactes parcials, estratègies diversificades la unitat dels quals tindrem ben clara en la línia que els resultats han de ser sempre avançar en la sensibilització i l'acció, encara que sigui a velocitats diferents segons l'agent.

Haurem de crear un instrument de comunicació (web, blog, revista...) que substitueixi, amb informació escrita, la circulació d'informació que passaria a través de la xarxa. Amb el temps aquest treball ens ha de dur a tenir, si no una xarxa formal, almenys una xarxa oficiosa i efectiva.

Una altra opció és reconvertir la xarxa en un grup de treball dins d'una estructura més gran: plans educatius d'entorn (PEE), plans locals d'inclusió social (PLIS), pla de convivència, projecte educatiu de centre... De fet, això és pràcticament inevitable (i de fet totalment desitjable) quan conviuen diferents plans al territori.

Si els agents no estan interessats a fer una xarxa haurem de redoblar els esforços en sensibilització i fer un treball per guanyar-nos a poc a poc aliats que ens permetin, si més no, arribar a la situació precedent. Pot donar-se el cas que l'àrea de joventut no sigui prou forta i calgui un suport important d'algun altre servei, d'una regidoria, de la inspecció d'educació... Haurem de començar amb pocs agents i a poc a poc haurem d'anar remuntant la situació afegint més membres a la prexarxa, que, a partir del treball de sensibilització, anirà creixent.

c) No podem fer un pla local

El territori està saturat de plans. Hi ha altres plans (PEE, PLIS, plans de convivència...). No tenim prou crèdit per iniciar un procés de pla.

En el primer cas, cal plantejar fórmules flexibles que s'adaptin a la realitat. Com hem dit, la xarxa pot esdevenir un grup de treball dins del PLIS o el PEE o el PLJ. El mateix pla pot ser una línia de treball d'un pla més ampli: això sí, ha de ser una línia prioritària i ha de mantenir totes les característiques del model. L'Observatori pot ser una part, per exemple, d'un observatori sobre la cohesió social.

Si no tenim el suport suficient per iniciar un procés de pla, serà impossible fer-ho, d'entrada. Caldrà iniciar un treball de sensibilització molt profund, provar estratègies diferents; per exemple, un diagnòstic a partir del qual podem posar el tema en l'actualitat local i iniciar processos de discussió que ens duguin cap a la sensibilització; o bé treballar en campanyes de sensibilització; o cercar aliances als centres escolars o les famílies... Caldrà situar el tema en l'agenda del municipi i iniciar les línies descrites a l'apartat anterior pel que fa a les xarxes.

d) Trobem dificultats a l'hora de treballar amb algun dels agents clau, com per exemple les escoles

Sovint les escoles mostren una forta reticència a treballar sobre convivència en l'àmbit escolar amb agents externs. En determinats casos se sent com una ingerència, una duplicitat o fins i tot una amenaça (es poden fer públics conflictes, la imatge de les escoles es podria veure afectada...).

Aquesta situació pot donar-se amb una certa facilitat, és per això que en aquest cas, la xarxa haurà de començar en l'àmbit no formal i la comunitat, per exemple amb campanyes, amb l'establiment de sistemes de mediació entre iguals. Caldrà mirar de cercar com a aliats les AMPA i les famílies, i aconseguir que la feina que es fa sigui reconeguda com a eficaç i de qualitat. No està malament endur-se'n famílies de visita a centres o municipis on s'està treballant en la línia que volem.

Si l'ajuntament té una bona relació amb les escoles, caldrà utilitzar-lo per anar atraient-les cap a la xarxa local (presència als consells escolars, projectes, subvencions...) marcant la prioritat que aquest tema suposa i afavorint les escoles que s'hi adhereixin. Això suposa que el procés serà més llarg i tindrà diverses velocitats, però és essencial (com hem vist al marc teòric) que el treball de convivència es faci també a les escoles i, sobretot, que aquest treball tingui coherència i dimensió comunitària.

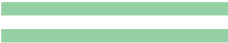
e) No podem fer el protocol

Ens podem trobar en el cas que les escoles, els serveis socials o altres agents no estiguin disposats a signar un protocol que els obligui a seguir unes directrius concretes.

Això significa que haurém de concentrar el treball en la prevenció primària i seguir treballant en la sensibilització dels agents per fer veure la importància de la prevenció secundària i terciària. En aquest cas, també tindrem un procés amb diferents velocitats.

f) No podem crear l'Observatori

D'alguna manera o altra sempre podrem crear un observatori, encara que sigui reduït i amb menys funcions. Si el fem reduït depèn sols de nosaltres, i per tant és possible, encara que la informació que ens doni sigui limitada, però sempre la necessitarem per fer-ne el seguiment, avaluar, sensibilitzar i millorar en coneixement.

4.2. Eines de treball

El desplegament dels diferents PLPC va significar la construcció d'un conjunt d'eines i pràctiques per iniciar processos i actuacions per a la prevenció. A continuació, n'expliquem algunes amb la voluntat que puguin servir per a altres experiències que es vulguin començar a treballar la prevenció de la violència.

Com s'ha exposat al llarg del present document, el model d'intervenció local proposa incorporar una nova visió basada en els principis comunitaris i en la capacitat tant dels i les professionals que intervenen en les persones joves com del mateix col·lectiu jove com a protagonista i no únicament com a destinatari.

Les eines que tot seguit es detallen han estat definides i implementades amb el suport metodològic de professionals que tenen en compte tant la vessant acadèmica com la pràctica local. Aquests recursos poden servir de **marc de referència o guia** a través dels quals sorgiran noves propostes depenent dels diferents processos, realitats i contextos de cada municipi. Concretament, trobem:

- Model de diagnosi local.
- Debat familiar.
- Propostes de formacions (per a professionals, associacions esportives, famílies, grup d'iguals...).
- Activitats per fer amb joves (vídeo, teatre).
- Banc de recursos (Tolerance Spinning).

Per a cadascuna d'aquestes eines trobem explicat:

- Descripció de l'eina, on s'explica dins de quina fase del PLPC se situa i en què consisteix.
- Objectius principals.
- Desenvolupament del recurs; com dur-lo a la pràctica.
- Contingut específic de l'eina.

4.2.1 MODEL DE DIAGNOSI LOCAL

DESCRIPCIÓ

El model de diagnosi local és un dels estris bàsics del PLPC i s'ha d'elaborar en la primera fase de treball (punt 3.1.2 dins la primera fase de coordinació, anàlisi de la realitat i capacitat de recursos per a l'aplicació d'un PLPC, pàg. 38).

El model de diagnosi que es presenta s'articula a partir de tres dimensions:

- Una primera dimensió referencial: què és el que hi ha?
- Una segona dimensió reflexiva: com ho veiem?
- Una tercera dimensió performativa: què hi podem fer?

OBJECTIUS

- Contextualitzar les condicions de vida i principals característiques dels i les joves del municipi.
- Conèixer els models de violències existents al municipi des de la perspectiva dels protagonistes de la comunitat: joves, famílies i recursos professionals, públics i privats.
- Generar espais de trobada per a la creació o millora de protocols d'intervenció, així com la sistematització dels recursos existents que poden aportar des de la perspectiva de la prevenció de les violències que afecten les persones joves.
- Crear espais de relació i comunicació entre els diferents agents integrants de la comunitat.
- Capacitar en prevenció i promoció de la tolerància dels i les joves, les famílies i els/les professionals.
- Disposar d'un coneixement de la realitat que permeti la creació d'instruments i mecanismes per a la prevenció de les violències que afecten les persones joves al municipi.

DESENVOLUPAMENT

El desenvolupament de la diagnosi local s'articula a partir de les diferents tècniques d'anàlisi i investigació social:

- Tècniques quantitatives.
- Tècniques qualitatives.
- Tècniques participatives o dialèctiques.

DIMENSIONS	ANÀLISI QUANTITATIVA	ANÀLISI QUALITATIVA	ANÀLISI DIALÈCTICA
Referencial			
Reflexiva			
Performativa			

La diagnosi ha de ser entesa com un procés en què la finalitat no és exclusivament la diagnosi pròpiament, sinó que es pretén dinamitzar i mobilitzar la comunitat en relació amb la prevenció de les violències que afecten les persones joves a partir dels tres nivells de prevenció: primària, secundària i terciària.

CONTINGUTS

Del procés de diagnosi han de sortir una sèrie d'instruments o conclusions:

- Diagnosi de tipologies: cal tenir una anàlisi de les tipologies de violències, perfils i discursos legitimadors existents, així com dels espais on es produeixen les diferents manifestacions violentes.
- Mapa dels recursos tècnics i socials: s'ha de fer un mapa dels recursos tècnics i socials del territori per poder conèixer-los i definir amb qui cal coordinar-se, quin rol hi fa cadascú i de quins recursos es compta.
- Recull d'eines: aplec d'eines i recursos existents sobre com detectar situacions de violència.
- Àmbits que cal prioritzar: un cop analitzada la situació, cal preveure en quins àmbits actuar i definir les prioritats.

4.2.2. DEBAT FAMILIAR

DESCRIPCIÓ

El debat familiar és una eina que la situem en la segona fase del PLPC dins les accions de promoció de la convivència (bloc 1, línia 3, pàg. 47) i que ha de permetre promoure el paper de la família a la comunitat, convidant tots els membres de la llar a participar-hi. Es tracta de respondre un qüestionari de manera conjunta entre totes les persones de la família. En alguns casos pot consistir en una posada en comú i, en d'altres, en una pluja d'idees.

Es busca promoure que les "opinions" es construeixin i consensuin a partir d'un debat en el si de la família, és a dir, d'un debat entre generacions (més petites i més grans) i entre sexes (homes i dones). Es proposa treballar el tema de les violències indirectament, utilitzant com a eix central els models de relació i convivència i els valors dominants, així com un treball de prevenció secundària i terciària.

El concepte de debat familiar ha de canviar substancialment quan es tracta de joves de 14 anys en endavant, ja que a partir d'aquesta edat l'instrument s'ha d'adaptar a l'edat; es passa del debat familiar al debat juvenil i es treballen els mateixos continguts, però a partir d'un model d'entrevista individual o bé grupal amb joves.

OBJECTIUS

- Generar reflexió entorn de la temàtica i sensibilitzar. Amb el debat familiar no es busca tant oferir un conjunt d'opcions tancades entre les quals escollir com convidar a pensar des d'un diagnòstic previ que posa sobre la taula els grans temes a debatre, sense forçar el que s'ha de dir o deixar de dir. En aquest sentit, es tracta d'una modalitat una mica més "complicada" de qüestionari del qual s'obté una riquesa de respostes que rarament s'obtenen amb preguntes tancades. Aquesta concepció de "convidar a pensar" porta implícit un treball de sensibilització.
- Dinamitzar la comunitat, especialment l'educativa, al voltant dels temes de debat, incorporant-los activament al procés, reforçant-lo a les aules (professorat) i fora d'aquestes (relació docents-famílies, actuació de les AMPA, col·laboració dels centres d'educació en el lleure i esportius).
- Informar i difondre el projecte de prevenció que s'està duent a terme, retornant part dels primers resultats del diagnòstic a la població i, a partir d'aquí, convidant les famílies a entrar en el debat i a formular propostes.
- Aprofundir en elements clau de la diagnosi prèvia.

DESENVOLUPAMENT²⁹

- Com a requisit previ important, cal aconseguir un consens polític i tècnic al més ampli possible al voltant d'aquesta metodologia. Quan parlem de consens tècnic no ens referim únicament als i les tècniques municipals: cal incloure la resta de personal tècnic del territori directament implicat en el tema (professorat, EAP i servei educatiu, inspecció educativa, personal de benestar social, justícia...).
- Com a estratègia lògica dins dels processos ja engegats a la ciutat, proposem incloure el debat familiar com a iniciativa del Pla educatiu d'entorn o del Projecte educatiu de ciutat, atès que són processos ja en marxa i poden acollir perfectament un debat social sobre valors. Entenem que no podem forçar un debat que pugui provocar alarmisme o remoure prejudicis.
- Caldrà dissenyar un pla de dinamització per donar-lo a conèixer a tots els agents implicats: consell escolar municipal, directors/ores i professorat, pares i mares (reunions amb AMPA i escoles de pares i mares), alumnat (dinamització del debat a les aules), educació no formal (associacionisme educatiu, entitats esportives, xarxes ciutadanes...).
- El canal idoni per fer arribar el qüestionari a les famílies és l'escola o institut.
- El procés no pot quedar-se en un encàrrec tècnic a una persona o equip que dissenyi el qüestionari, sinó que ha de ser interactiu amb la comissió local de seguiment per apuntalar el consens tècnic i polític. Tanmateix, un debat familiar ha de ser encarregat a persones expertes, tant per al disseny com per a la seva correcció i anàlisi.
- El qüestionari haurà de ser dissenyat a partir dels resultats que ja es tenen del diagnòstic, i abordar tant alguns aspectes de diagnòstic sobre el present com, sobretot, idees i propostes obertes de futur.
- El debat ha de ser un instrument viu, per tant, és important que visualment sigui atractiu, comprensible i fàcil de respondre. S'ha de tenir en compte que cap dinamitzador/a és present en el moment de respondre al debat.
- Abans de passar el qüestionari definitiu, s'elaborarà una prova pilot amb deu famílies amb fills i filles d'edats variades i provinents d'entorns diferents.

²⁹ Per a més informació sobre el debat familiar vegeu: VIGUER, P. i SOLÉ, N. (2011), CARMONA-MONFERRER, M.; FERNÁNDEZ, R. D., i DI MASSO, A. (2010), VIGUER, P. i SOLÉ, N. (2012) i VIGUER, P., RODRIGO, M.F., SOLÉ, N. (2013).

- Cal dissenyar també el procés de dinamització del debat familiar.
- Cal tenir present que el debat com a eina per ser treballat amb persones joves requereix nous formats i estratègies diferents al debat familiar. De ben segur que l'àmbit familiar no és el més apropiat per respondre el col·lectiu jove, així doncs, cal cercar espais on hi siguin presents els i les joves i dinamitzar la seva participació.
- Què fer amb els resultats?

Amb els resultats del debat familiar caldrà fer:

- a) Una anàlisi quantitativa i una de qualitativa.
- b) El retorn de les conclusions a la Comissió local de seguiment, a la comunitat educativa i a la població en general.

CONTINGUTS

El debat familiar aborda els models de relació de nois i noies en els diversos espais de socialització.

Els models de relació a explorar dins de cada espai de socialització poden ser:

- Les relacions entre iguals: relacions que es produeixen entre els coetanis d'un mateix grup d'edat.
- Les relacions de gènere: models de relació entre nois i noies.
- Les relacions intergeneracionals: models de relació pares/mares-fills, avis/àvies-néts/nétes, gent gran/gent jove.
- Les relacions amb l'autoritat: models de relació amb els pares/mares, el professorat, els monitors, la policia, les persones adultes en general...
- Les relacions amb l'altre (amb la diversitat): models de relació amb persones discapacitades, amb els i les immigrants i amb altres tipus de persones...

Els espais de socialització on analitzar aquests models de relació serien:

- la família (la llar)
- l'escola
- el carrer
- el temps lliure, incloent-hi el temps lliure reglat i el temps d'oci

4.2.3. FORMACIÓ BÀSICA PER A PROFESSIONALS

DESCRIPCIÓ

Una de les peces importants perquè el model d'intervenció local funcioni és la sensibilització i el suport dels diferents agents que hi intervenen; és per això que és important crear un mòdul de formació bàsica per als i les professionals municipals (primera fase del PLPC, bloc.1, línia 2, pàg. 43).

Una possible manera de concretar-ho és:

- Títol de la formació: “Joves i violències: marc teòric i propostes d'intervenció” o “Violències que afecten els i les joves: marc teòric i primeres pautes d'intervenció”.
- Duració: 8 hores
- Temporització: 4 sessions de 2 hores desenvolupades en dos dies.
- Població destinatària: professionals i agents del territori.

OBJECTIUS

Objectius generals

- Capacitar en els conceptes, procediments i actituds elementals sobre violències i joves.
- Contextualitzar el projecte i l'enfocament de la intervenció.

Objectius específics

- Conèixer els diferents models teòrics explicatius de la violència i la diferència entre agressivitat i violència.
- Ser capaç d'analitzar les cognicions i emocions subjacents a la violència reactiva i la violència instrumental.
- Incorporar el model contextual dialèctic d'aprenentatge de les violències a l'anàlisi de la realitat i a la seva intervenció.
- Conèixer les principals tipologies de violències que afecten els i les joves i els seus trets bàsics.
- Capacitar per analitzar processos violents i identificar el tipus de violència existent.
- Incorporar les tipologies de violències a l'anàlisi de la realitat i al model d'intervenció.
- Conèixer les principals característiques del treball comunitari.
- Donar instruments per incorporar el model comunitari a l'anàlisi de la realitat i al model d'intervenció.
- Conèixer els principals recursos per treballar sobre les violències que afecten els i les joves i els seus trets bàsics.
- Ser capaç de localitzar la informació necessària per poder analitzar les violències i intervenir-hi.

DESENVOLUPAMENT

La formació pot constar de 4 sessions de 2 hores adaptable a les necessitats de cada municipi. Les sessions i el contingut teòric d'aquestes pot ser:

- Sessió 1. Les violències que afecten els i les joves: conceptualització i marc introductori.
- Sessió 2. Gènesi i tipologies de la violència.
- Sessió 3. Treball comunitari i metodologia bàsica.
- Sessió 4. Model de treball.

CONTINGUTS

Els continguts principals a tractar a la formació haurien de ser els següents:

- Conceptualització de la violència.
- Cognicions i emocions en els processos de violència.
- Model contextual dialèctic sobre l'aprenentatge de la violència.
- Tipologia de violències:
 - a) La violència grupal.
 - b) La violència entre iguals i específicament l'assetjament escolar o maltractament entre iguals.
 - c) La violència en altres contextos socialitzadors.
 - d) La violència masclista.
 - e) La delinqüència.
 - f) La violència intrafamiliar.

- Marc metodològic per a la prevenció de les violències i promoció de la convivència:
 - a) Treball comunitari: territori i treball en xarxa
 - b) Metodologia bàsica de treball comunitari
 - c) Model de treball sobre les violències des d'una perspectiva comunitària.
- Model d'intervenció local: Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves.

4.2.4. FORMACIÓ PER A CLUBS ESPORTIUS

DESCRIPCIÓ

Es tracta d'un mòdul formatiu que el situaríem a la segona fase del PLPC dins les accions de promoció de la convivència (bloc 1, línia 3, A4. Actuacions en espais d'educació no formal, pàg. 47) creat específicament per a l'àmbit d'esports, atès que s'identifica com un espai rellevant per a la intervenció tenint en compte les diferents manifestacions violentes que es generen al voltant de la pràctica esportiva, i la capacitat de positivitzar un espai de relació comunitària i participativa.

Es tracta d'una formació teoricopràctica inicial sobre joves, esports i violències, que pot prendre la forma següent:

- Títol de la formació: "Joves, esport i violències: marc teòric i propostes d'intervenció".
- Duració: 20 hores.
- Temporitjació: 10 sessions de 2 hores, dos dies per setmana.
- Població destinatària: monitors/ores esportius, juntes directives de clubs, tècnics o tècniques d'esport, professorat d'educació física.

OBJECTIUS

Objectius generals

- Sensibilitzar sobre els i les joves, l'esport i les violències.
- Incorporar una base tècnica i actualitzada a l'anàlisi de les violències i a la seva intervenció.
- Conèixer alguns dels principals recursos per treballar sobre les violències que afecten els i les joves i els seus trets bàsics.
- Proporcionar un espai de debat i reflexió sobre el PLPC.

Objectius específics

- Conèixer els diferents models teòrics explicatius de la violència i la diferència entre agressivitat i violència.
- Conèixer les principals tipologies de violències que afecten els i les joves i els seus trets bàsics.
- Ser capaç d'analitzar processos violents, identificar el tipus de violència existent i incorporar les tipologies de violències a l'anàlisi de la realitat i al model d'intervenció.
- Conèixer el potencial de l'esport com a estratègia de promoció de la tolerància i de promoció de la no-violència.
- Treballar a través de l'esport el desenvolupament personal i social.
- Aprendre mitjançant la pràctica d'activitats per a la promoció de la tolerància i la convivència.
- Conèixer quina és la situació de les violències a l'esport en el territori, les necessitats, les potencialitats i els problemes.
- Fer una diagnosi inicial que permeti engegar actuacions al territori.

DESENVOLUPAMENT

La formació pot consistir en 10 sessions de 2 hores adaptables a les necessitats de cada municipi.

- Sessió introductòria prèvia. Presentació del Pla local de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten els i les joves al municipi.
- Sessió 1. Les violències que afecten els i les joves: conceptualització i marc introductori.
- Sessió 2. L'esport i l'educació en valors.
- Sessió 3. Anàlisi de la realitat de les violències a l'esport en el territori.
- Sessió 4. Estratègies de treball sobre cohesió del grup: l'empatia.
- Sessió 5. Estratègies de treball sobre cohesió del grup: la comunicació.
- Sessió 6. Estratègies de treball sobre cohesió del grup: la cooperació.
- Sessió 7. Estratègies de resolució de conflictes a l'equip.
- Sessió 8. Estratègies de resolució de conflictes a les competicions.
- Sessió 9. Estratègies de treball amb les famílies.
- Sessió 10. Treball de promoció de l'esport des de la comunitat.

CONTINGUTS

Els continguts a tractar en la formació haurien de ser els següents:

- Conceptualització de la violència. Definició de violència. Diferència entre agressivitat i violència. Teories psicològiques sobre la violència. Violència proactiva i reactiva.
- Model contextual dialèctic sobre l'aprenentatge de la violència.
Violència com a interacció problemàtica entre individu i contextos on es desenvolupa, influència dels microsis-
temes, mesosistemes, exosistemes i macrosistemes.
- Tipologies de violències que afecten els i les joves.
- Treball comunitari: jocs i dinàmiques per a la prevenció.

4.2.5. TALLER DE VÍDEO AMB JOVES

DESCRIPCIÓ

Amb la voluntat de configurar un marc on l'educador/a pugui fer presents els valors de foment de la solidaritat, respecte a la diferència i la resolució pacífica de conflictes, es pot dissenyar aquesta actuació adreçada a joves d'entre 14 i 17 anys que busquen, a través de l'ús del cinema, la reflexió i el debat en un marc participatiu; oferir als i les joves experiències de responsabilitat.

Aquesta acció es pot dur a terme, per exemple, en espais d'educació no formal (equipaments juvenils, entitats de lleure, casals...) i s'emmarca dins la segona fase del PLPC (bloc 1, línia 3, pàg. 44), com a accions de promoció de la convivència amb joves.

Per què utilitzar el cinema com a eina? D'una banda, el cinema ens ajuda a conèixer millor el nostre entorn, ens presenta situacions sobre les quals podem reflexionar i debatre amb la distància que ens atorga el medi i ens facilita que ens puguem aproximar a la realitat de l'altre, atès que vivim com si fossin propis els sentiments i els valors d'un personatge, ja sigui per identificació o imitació.

El conflicte, element essencial en tota trama, se'ns presenta en el temps diferit en el cinema, de manera que el podem anticipar, comparar o potser resignificar segons la pròpia experiència. A través del cinema es poden identificar causes i conseqüències de la violència, el racisme, la xenofòbia, l'autoritarisme... Tot això pot proporcionar-nos experiències que resultin capacitadores per prevenir la violència.

OBJECTIUS

- Conèixer causes i conseqüències de comportaments violents.
- Identificar factors que intervenen en l'aprenentatge de la violència.
- Identificar prejudicis i valorar com distorsionen la nostra mirada.
- Desenvolupar competències de comunicació social i cooperació interpersonal.
- Valorar alternatives no violentes en la resolució de conflictes a situacions quotidianes dels i les joves.

DESENVOLUPAMENT

El taller es pot desenvolupar en vuit sessions de dues hores de durada les set primeres i d'una hora l'última. Totes les sessions consten de diferents activitats, i segueixen les pautes metodològiques següents:

- Anem incorporant de mica en mica els coneixements i els posem en pràctica.
- Treballem en equip per arribar a fer el documental.
- Reflexionem sobre personatges, conflictes i situacions.
- Proposem alternatives a les situacions que es plantegen.

L'esquema general del mòdul pot ser el següent:

Sessions	1 El llenguatge del cinema	2 De la idea al guió	3 Del guió al rodatge	4 i 5 Acció!	6 Muntatge	7 Gran estrena
Activitat 1	Presentació dels participants i de l'objectiu del mòdul: realitzar un curtmetratge on els i les joves parlen de la violència.	Explicar una història: llegir textos que tenen en comú la resolució no violenta d'un conflicte.	La càmera i l'equip de rodatge: aprendre a gravar les imatges i conèixer les funcions de cada membre de l'equip de rodatge.	Rodatge: rodar el nostre documental.	Muntatge: muntar el nostre documental.	Gran estrena: projectar el nostre documental.
Activitat 2		Els inicis del cinema: repassar els inicis del cinema per entendre el llenguatge cinematogràfic.	Dirigir la mirada: construir el nostre propi guió.			Avaluació

CONTINGUTS

En la prevenció de la violència influeixen components de diferent naturalesa: el coneixement de conceptes, les habilitats de raonament i explicació causal, les actituds que s'observin en els agents de socialització (la família, els educadors/ores, els companys/anyes) i les experiències específiques que s'hagin viscut, per això els continguts a treballar en aquestes sessions se centren en:

- Coneixements i conceptes:
 - a) Causes i conseqüències dels comportaments violents.
 - b) Els prejudicis: identificació i influència.
 - c) Responsabilitat i disciplina.
- Habilitats tècniques:
 - a) Enregistrament i muntatge d'imatges en vídeo.
- Competències socials i emocionals:
 - a) Empatia.
 - b) Diàleg.
 - c) Consens.
 - d) Cooperació.
 - e) Resolució de problemes.
 - f) Comunicació.

4.2.6. TALLER DE TEATRE AMB JOVES

DESCRIPCIÓ

La proposta d'aquesta activitat adreçada a joves d'entre 14 i 17 anys es basa en la configuració d'un marc on l'educador/a pugui fer presents els valors de foment de la solidaritat, respecte a la diferència i la resolució pacífica de conflictes, a través del teatre social. Com en el cas d'altres eines explicades fins ara, aquesta acció es pot dur a terme en espais d'educació formal i no formal (equipaments juvenils, entitats de lleure, casals...) i la trobaríem situada dins la segona fase del PLPC (bloc 1, línia 3, pàg. 44).

Poder identificar i abordar la violència teatralitzant el conflicte dóna als i les joves l'oportunitat de visualitzar-la des d'altres noves perspectives, refer l'escena i discutir sobre els seus possibles desenllaços a partir de les actituds i els sentiments dels personatges.

Aquesta metodologia de treball grupal proporciona l'aprenentatge d'habilitats socials, contribueix a establir valors socials i, en molts casos, serveix de norma a partir de la qual es jutjaran a si mateixos.

OBJECTIUS

Objectius generals

- Conèixer causes i conseqüències dels comportaments violents.
- Identificar factors que intervenen en l'aprenentatge de la violència.
- Identificar prejudicis i valorar com distorsionen la nostra mirada.
- Desenvolupar competències de comunicació social i cooperació interpersonal.
- Valorar alternatives no violentes en la resolució de conflictes a situacions quotidianes dels i les joves.

Objectius específics

- Ser capaços/ces de reconèixer situacions violentes (violència física, violència oral, violència emocional...).
- Analitzar el paper que exerceixen cada una de la persones que estan implicades en qualsevol situació on hi ha violència.
- Ser conscients de la importància de les seves pròpies actituds.
- Augmentar la seva empatia en situacions de conflicte.
- Comprendre i construir noves formes d'actuar davant dels problemes.
- Propiciar l'anàlisi i la resolució de problemes i conflictes concrets de forma constructiva.
- Fomentar la capacitat de compartir i comunicar idees, sentiments i/o opinions.

DESENVOLUPAMENT

El taller es desenvolupa en vuit sessions de dues hores de durada. Totes les sessions consten de diferents activitats:

- Sessió 1. Activitats de presentació i introducció al concepte de violència
- Sessió 2. Definició de conceptes relacionats amb la violència
- Sessió 3. Teatre de la imatge I. Treballar a partir d'improvisacions teatrals sobre situacions relacionades amb la violència i els diferents rols que hi estan relacionats.
- Sessió 4. Teatre de la imatge II. Continuar treballant a partir d'improvisacions teatrals sobre situacions relacionades amb la violència i els diferents rols relacionats.
- Sessió 5. Violència en imatges. Construir diferents històries on hi hagi presents diferents situacions de violència.
- Sessió 6. Una història de violència I. Desenvolupar una història creada pels i les participants.
- Sessió 7. Una història de violència II. Continuar el treball amb la història creada pels i les participants.
- Sessió 8. Avaluació a partir d'un vídeo-qüestionari creat pels i les participants.

CONTINGUTS

El contingut principal a tractar és:

- La resolució de conflictes: el conflicte forma part de la vida, de l'existència i de la convivència i per a la resolució dels conflictes és necessari seguir unes fases d'acció.
- L'empatia: l'empatia és de vital importància per a la comunicació. És la capacitat i el procés d'entrar dins dels sentiments i els motius de l'altra persona, és a dir, posar-se a la pell de l'altra persona.
- L'assertivitat: conducta o actitud que permet a la persona actuar segons els seus propis interessos, sense interferències per l'ansietat ni necessitat d'ajuda externa i que també li permet expressar els seus drets, desigs i necessitats sense negar els dels altres.

- La creativitat: capacitat de generar noves idees o conceptes, de generar noves associacions entre idees i conceptes coneguts, que normalment produeixen solucions originals. Capacitat d'inventiva, d'imaginació constructiva, d'ingeni, de pensament original.

4.2.7. BANC DE RECURSOS TOLERANCE SPINNING

DESCRIPCIÓ

El web Tolerance Spinning és un recurs virtual per a professionals per a la prevenció de les violències i la promoció de la convivència. El projecte parteix de l'experiència a les ciutats de Badia del Vallès (Catalunya), Charleroi (Bèlgica), Roma, Crispiano, Bari, Agliana, Prato, Siena i Grosseto (Itàlia), Kilis i Thessaloniki (Grècia), Cardiff i Penywaun (Gal·les) i va ser desenvolupat per l'Ajuntament de Badia del Vallès i el Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació de la Universitat de València.

El Tolerance spinning, com a xarxa europea de prevenció, forma part d'un dels quatre projectes del PA (vegeu la pàgina 15, punt 1.5 dels Projectes del Pla d'acció) i dins el PLPC el banc de recursos pot contribuir en totes les seves fases, ja que recull una gran diversitat d'eines.

El Tolerance spinning se centra en el desenvolupament d'una metodologia basada en l'experimentació, en l'educació vivencial (teatre social, vídeo, arts, esport, joc, models positius de convivència, treball en grups...) i en l'abordatge de les violències des d'una perspectiva comunitària, sent els principals protagonistes els i les mateixes joves, les famílies i els i les professionals.

OBJECTIUS

- Oferir un espai virtual d'intercanvi de coneixements, experiències i recursos als i les professionals d'aquest àmbit i educadors/ores perquè tinguin eines per a la prevenció de violències i promoció de la convivència.

DESENVOLUPAMENT

És un web interactiu, que permet que les persones o institucions que desenvolupin accions en l'àmbit de la prevenció de la violència puguin penjar les seves creacions, compartir-les i fer comentaris sobre com ha anat la seva aplicació en circumstàncies determinades. No es tracta, per tant, que cada municipi organitzi el seu banc de recursos, sinó que utilitzi el Tolerance spinning en dues direccions, com a recurs de consulta i com a espai de socialització i debat del que fa i pot aportar a la comunitat de professionals.

CONTINGUT

Al web Tolerance Spinning es troben múltiples estris per a la prevenció de les violències i la promoció de la tolerància: marcs teòrics, catàleg de recursos (tallers, activitats, programes...), bibliografia, enllaços... El web conté un gran nombre de recursos específics, especialment en l'àmbit vivencial, organitzats per edats, àmbits i format.

La pàgina web és la següent: www.tolerancespinning.org

5. CONCLUSIONS

[Redacted content]

Els factors explicatius dels **fenòmens violents** són de diferents tipologies i incideixen en diversos factors de caire estructural, qüestió que genera que la intervenció per a la seva eradicació sigui complexa i obligui a treballar des de la **integralitat i la interdisciplinarietat**.

Aquesta concepció integral suposa l'articulació d'actuacions en què la base del seu èxit rau precisament en la **coordinació i la implicació dels diferents agents** (polítics, tècnics i socials) a escala nacional i local; aspectes que han estat clau en el Pla d'acció per a l'abordatge integral de les violències que afecten les persones joves (PA).

Concretament, el PA es plantejava **millorar el coneixement** del fenomen de la violència; generar espais de treball i de **coordinació interdepartamentals**; establir un **marc teòric** de referència; **capacitar** els i les professionals de joventut, coordinar els **recursos** existents, i, finalment, generar **accions de caire local des de la proximitat i amb perspectiva comunitària**.

Si entrem a analitzar un per un la consecució d'aquests objectius podem veure com, pel que fa al coneixement del fenomen de la violència, el PA ha proporcionat una **diagnosi** sobre la situació de les violències que afecta les persones joves al territori català, així com un model de diagnosi aplicable a escala local.

Pel que fa a la **coordinació interdepartamental**, l'elaboració de la diagnosi, així com de les diferents línies d'intervenció, partia de l'acció coordinada entre els departaments i va prendre forma des de la Comissió Interdepartamental de les Polítiques de Joventut a través del Grup de Treball Interdepartamental sobre Joves i Violències, així com el grup de persones expertes que assessorava i nodria de contingut les diferents línies d'actuació. Aquesta organització ens ha aportat un model de treball i de coordinació interdepartamental que permet abordar les problemàtiques de forma integral i coordinada des d'una òptica nacional per acabar actuant a escala local.

Així mateix, el disseny innovador del **model d'intervenció local** objecte d'anàlisi d'aquesta publicació, que dóna un paper important a les àrees de joventut dins l'actuació de prevenció, que estableix una concepció integral de la violència, i que busca evitar l'estigmatització del col·lectiu jove, promovent un canvi en el concepte violència juvenil pel de violències que afecten les persones joves, dota de respostes concretes per fer front a les diferents situacions violentes que es puguin donar a l'àmbit municipal.

La construcció d'aquest model local d'intervenció ha estat basada en un **marc teòric** rigorós que ha contribuït també a la millora del coneixement de la problemàtica i la capacització dels i les professionals, així com ha permès assentar unes bases comunes i de referència a tots els agents que han participat en el desenvolupament de les seves accions.

Aquest model, dut a la pràctica a quatre municipis a través de projectes pilot, és extrapolable a les diferents realitats municipals i esdevé una eina contrastada i viable que pot servir de referència als diferents municipis a l'hora d'abordar el fenomen de les violències que afecten les persones joves.

No obstant això, cal tenir en compte que no és viable la generalització d'un model únic, sinó que cal una atenció específica per a cada municipi a partir del marc definit com a estructura bàsica. Per tant, és recomanable un treball de formació de persones assessores per garantir la implementació del model **ajustant-lo a les diferents realitats i especificitats territorials**.

La posada en marxa dels plans locals de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves (PLPC) tenia també la voluntat d'aportar **recursos tècnics i formatius** per a la prevenció de la violència al conjunt de professionals que intervenen en joves, qüestió a la qual dóna resposta la creació d'aquesta publicació, on queden recollides el conjunt d'eines i metodologies a implementar a escala nacional i local.

El PLPC estableix la coordinació dels recursos a partir de l'actuació des de la proximitat, des de l'entorn més proper a les persones joves: l'**àmbit local i comunitari**, qüestió que ha estat clau en la implementació i a la qual es dóna resposta a través de la posada en marxa dels tres projectes pilot.

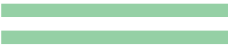
Amb aquest material queda recollida, doncs, una estratègia teòrica i pràctica que pot servir de referència per a tots els i les professionals que treballen per a la gent jove, en què mitjançant actuacions integrals i coordinades a escala nacional i local es proposa una possible resposta a problemes complexos i estructurals, com és el cas de les violències que afecten les persones joves.

Amb aquesta publicació posem a l'abast de tots els agents implicats en la intervenció sobre la problemàtica de la violència i la promoció de la convivència positiva un estri de gran valor que pot donar resposta a problemàtiques de comunitats molt diferents. Un model d'intervenció local que consta d'una base teòrica rigorosa, però també d'una eina per a la seva implementació: els plans locals de promoció de la convivència i prevenció de les violències que afecten les persones joves.

Cal recordar que les violències que afecten els i les joves són un factor de patiment personal i també un element que dificulta la cohesió social, i que, per tant, la intervenció en aquest àmbit és bàsica per promoure el desenvolupament òptim de persones i comunitats. Aquest model d'intervenció permet una intervenció eficaç, flexible i dinàmica que pot ajudar a millorar la qualitat de vida i la cohesió social als nostres pobles i ciutats.

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

[illegible]

AVIÀ, S. (2006). "Implicació de la comunitat i educació". A : J. SUBIRATS I B. ALBAIGÉS (coord.). Educació i comunitat. Reflexions a l'entorn del treball integrat dels agents educatius. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

BELSEY, B. (2005). "Are you aware of, or are supporting someone who is the victim of cyberbullying?" A: What can be done about cyberbullying?. Recuperat de: www.cyberbullying.ca/info.html

BENSON, P. L. (1997). All kids are our kids. San Francisco: Jossey-Bass.

BENSON, P. L.; SCALES, P. C.; HAMILTON, S. F., i SESMA, A. Jr. (2006). "Positive youth development: Theory, research and applications". A: R. M. LERNER (ed.). Theoretical models of human development. Volume 1 of Handbook of Child Psychology (6th ed., p. 894-941). Editors-in-chief: W. Damon & R.M. Lerner. Hoboken, N. J.: Wiley.

BRONFENBRENNER, U. i MORRIS, P. A. (1998). "The ecology of developmental processes". A: W. DAMON (ed.). Handbook of Child Psychology (5th ed., p. 993-1027). New York: Wiley and Sons.

BRONFENBRENNER, U. (1987). La ecología del desarrollo humano. Barcelona: Paidós.

CARMONA-MONFERRER, M.; FERNÁNDEZ, R. D., i DI MASSO, A. (2010). "The family debate – an engagement tool to promote the participation of children and families". A: FORUM 21. European Journal on Child and Youth Research, 5, 90-97.

CEREZO, F. (1997). Conductas agresivas en la edad escolar. Madrid: Pirámide.

DAMON, W. (2004) "What is positive youth development?" A: Annals of the American Academy of Political and Social Science, 591, num.1, 13-24.

DÍAZ-AGUADO, M. J. (2005). La violencia entre iguales en la adolescencia y su prevención desde la escuela. Psicothema, 17 (4), 549-588.

ERIKSON, E. (1985). El ciclo vital completado. México: Paidós.

FERNÁNDEZ, I. (1998). Prevención de la violencia y resolución de conflictos. El clima escolar como factor de calidad. Madrid: Narcea.

FREIRE, P. (1970). Pedagogía del oprimido. Ed. Tierra Nueva y Siglo XXI Argentina editores.

FUNES I F. RIFÀ (coord.). (2000). Adolescents i dificultats socials a l'escola (p. 31-33). Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

KRAUSKOPF, D. (2006). Estado del arte de los programas de prevención de la violencia en ámbitos escolares. Organización Panamericana de la Salud. Washington, D. C: OPS.

LERNER, R. M. i BENSON, P. I. (2003). Developmental assets and asset-building communities: Implications for research, policy and practice. New York: Kluwer Academic/Plenum.

MCLAREN, P. (2008). Pedagogía crítica. Barcelona: Graò.

MOTOS, T. (1999). Creatividad dramática. Santiago: Universidad de Santiago de Compostela.

- OLWEUS, D. (1993). Conductas de acoso y amenaza entre escolares. Madrid: Morata.
- OLWEUS, D. "The Olweus Bullying Prevention Program: Design and implementation issues and a new national initiative in Norway" (p. 13-36). A: P. K. SMITH, D. PEPLER, and K. RIGBY (eds.). (2004). Bullying in schools: How successful can interventions be?. Cambridge University Press.
- OMS. (2002). Informe mundial sobre la violencia y la salud. Washington, D. C.: Organización Panamericana de la Salud, Oficina Regional para las Américas de la Organización Mundial de la Salud.
- ORTEGA, R. i DEL REY, R. (2004). Construir la convivencia. Barcelona: Edebé.
- ORTEGA, R. i LERA, M. J. (2000). "The Seville Anti-bullying in School Project". Aggressive Behavior, 26, 113-123.
- ORTEGA, R.; DEL REY, R., i FERNÁNDEZ, I. "Working together to prevent school violence: The Spanish Response". A: P. K. SMITH (ed.). (2003). Violence in schools: The response in Europe. London: Routledge.
- SMITH, P. K. (ed.) (2003). Violence in schools: The response in Europe. London: Routledge.
- STORR, A. (1981). La agresividad humana. Madrid: Alianza.
- TONUCCI, F. (2001). La ciudad de los niños. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez.
- VETTENBURG, N. (1999). Violence in schools: Awareness-raising, Prevention, Penalties. General Report. Bélgica: Council of Europe Publishing.
- VIGUER, P. (2004). Optimización Evolutiva. Fundamentos del desarrollo óptimo. Madrid: Pirámide.
- VIGUER, P. i AVIÀ, S. "Proyecto Lucy: una experiencia de intervención comunitaria para la prevención del maltrato y la intimidación entre iguales". Comunicació presentada al I Congreso Hispanoamericano de Educación y Cultura de Paz. Granada: setembre de 2002.
- VIGUER, P.; AVIÀ, S., i BAÑULS, R. "Proyecto Tolerance spinning: una experiencia europea para la prevención del maltrato y la intimidación entre iguales". Comunicació presentada a la VI Jornada de Psicología y Logopedia en los centros de secundaria. València: febrer de 2008.
- VIGUER, P. i AVIÀ, S. (2009). "Un modelo local para la promoción de la convivencia y la prevención de la violencia entre iguales desde el ámbito comunitario". Cultura y Educación, 21 (3), 343-359.
- VIGUER, P., RODRIGO, M.F., SOLÉ, N. (2013). "The Family Debate on Values and Living Together: A community-based approach through participatory action research". Journal of Community Psychology. Vol. 41, No. 8, 944-958.
- VIGUER, P. i SOLÉ, N. (2011) "Debate familiar sobre valores y convivencia: una investigación participativa para implicar a las familias en el análisis y la transformación de su realidad". Cultura y Educación, 23 (1), 105-118.

VIGUER, P. i SOLÉ, N. (2012). "Escuela e iguales como contextos de socialización en valores y convivencia: una investigación participativa a través de un debate familiar". *Cultura y Educacion*, 24, 475-487.

WILLIS, P. (1988). *Aprendiendo a trabajar*. Madrid: Akal. Uniafectenitaria.

Generalitat de Catalunya
**Departament de Benestar Social
i Família**